

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელწიფო უნივერსიტეტი

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

ქართული ფილოლოგიის დეპარტამენტი

ხელნაწერის უფლებით

ინდირა შალიკაძე

„ყარამანიანის“ ენა და სტილი

სპეციალობა: ლინგვისტიკა

ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

წარმოდგენილი დისერტაციის

ანოტაცია

ბ ა თ უ მ ი 2 0 1 8

დისერტაცია შესრულებულია ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტზე, ქართული ფილოლოგიის დეპარტამენტში.

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

ნანა ცეცხლაძე,

ფილოლოგიის დოქტორი,

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო

უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა

ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი.

შემფასებლები:

1. მამია ფალავა

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო

უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა

ფაკულტეტის პროფესორი.

2. მაია ბარამიძე

ფილოლოგიის დოქტორი,

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო

უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა

ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი.

3. თალიკო ბერიძე

ფილოლოგიის დოქტორი,

ტბელ აბუსერისძის სახელობის სასწავლო

უნივერსიტეტის პროფესორი.

დისერტაციის დაცვა შედგება 2018 წლის , საათზე ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე.

მისამართი: ქ. ბათუმი, ნინოშვილის 35, აუდიტ. № 36.

სადისერტაციო ნაშრომის გაცნობა შესაძლებელია ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ილია ჭავჭავაძის ბიბლიოთეკასა (ბათუმი, ნინოშვილის ქუჩა №35) და ამავე უნივერსიტეტის ვებგვერდზე.

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი

ფილოლოგიის დოქტორი,

ასოც. პროფესორი

ნათელა ფარტენაძე

საკვალიფიკაციო ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

კვლევის საგანი: „ყარამანიანი“ ყველაზე საინტერესო ნაწარმოებია საშუალო ქართულის ნათარგმნ ძეგლთა შორის. ქართულად ნათარგმნ „ყარამანიანი“ საუკუნეების წინ ქართველები დიდი ინტერესით კითხულობდნენ, ის იყო მათი სულიერი საზრდო. სადა და საინტერესო ენა, ფორმათა იშვიათი ნაირფეროვნება მეტად საყურადღებოა. პარალელურ ფორმათა არსებობა გარდამავალი პერიოდის სამწერლობო ენის საერთო მახასიათებელია, მაგრამ ეს ძეგლი მრავალმხრივ საინტერესოა.

ამ ძეგლის ენაზე დიდია ძველი ქართულის გავლენა: გამოიყოფა არქაული ფენა, როგორც ფონემატურ სტრუქტურაში, ისე მორფოლოგიაში, სინტაქსსა და ლექსიკაში. განსაკუთრებით საინტერესოა ზმნურ ფორმათა, პირის ნიშნების, ხოლმეობითის მწკრივების, ავ' და ამ' თემისნიშნის ზმნათა უღლების თავისებურებათა შესწავლა. ამასთან ერთად, გამოსაკვლევია ცოცხალი მეტყველების გავლენაც.

საგანგებო ყურადღება უნდა მიექცეს ძეგლის ლექსიკური ფონდის და ფრაზეოლოგიის შესწავლას, რადგან ხატოვანი სიტყვა-თქმები ის სპეციფიკური ერთეულებია, რომლებიც სამყაროს მეტაფორულ ხატს ქმნიან, ისინი ამიტომაცაა უთარგმნელი. კიდევ უფრო საინტერესოა, დავადგინოთ, რომელიმე ფრაზეოლოგიური ერთეული ძველი ქართულისაა თუ ახლის, საიდან მომდინარეობს

იგი, ხომ არაა ის ავტორისეული შემოქმედების ნაყოფი. საკითხისადმი ამგვარი მიდგომა ქართული ენის ფრაზეოლოგიური სისტემის კვლევასაც წაადგება.

ძეგლი მნიშვნელოვანია სტილისტიკურადაც და მისი კომპლექსური შესწავლა გამოკვეთს ამ ნაწარმოების ადგილს ქართველი ხალხის სულიერ მემკვიდრეობაში, სალიტერატურო ენის ისტორიაში, ნათარგმნ ლიტერატურაში. სტილის ანალიზით, მისი შემაპირობებელი მხატვრული ხერხების ყოველმხრივი განხილვით გამოვლინდება მთარგმნელის მხატვრული პოტენციალი.

თემის აქტუალურობა: „ყარამანიანი“ მნიშვნელოვანი ძეგლია გრამატიკული და მხატვრული თვალსაზრისით. მისი ენობრივი და სტილისტიკური თავისებურებანი მთლიანობაში შეუსწავლელია. კონკრეტული მწერლის თუ ნაწარმოების ენობრივი თავისებურებების და სტილის კვლევა ყველა ეპოქაში აქტუალურია. „ყარამანიანის“ შესწავლის აქტუალურობას განაპირობებს ის ეპოქა, გარდამავალი პერიოდი, რომელსაც განეკუთვნება თარგმანი, რადგან მასში ზედმიწევნით კარგად არის ასახული ქართულ სალიტერატურო ენაში მიმდინარე პროცესები: ფორმათა სიჭრელე და ნაირფეროვნება, ცოცხალი მეტყველების ნაკადის შეჭრა, ძველისა და ახლის ჭიდილი, აღრევები კონკრეტული გრამატიკული კატეგორიის წარმოებაში.

საინტერესოა ლექსიკური თავისებურებანი, ჟანრობრივი სპეციფიკა და მხატვრული მხარე, სტილის შემაპირობებელი მხატვრული ხერხებისა და რიტორიკული ფიგურების გამოვლენა. აქტუალურია ასევე გარკვევა იმისა, რომელი მწერლებისა და ლიტერატურული მიმართულებების გავლენას განიცდის ნაწარმოები და რა პარალელების გავლება შეიძლება სხვა ნაწარმოებებთან. ყოველივე ზემოთქმულის მიხედვით და სხვა არაერთი ასპექტით „ყარამანიანის“ ენობრივი და სტილისტიკური ანალიზი გამოკვეთს შემოქმედებით ინდივიდუალურობასაც, რითაც განსხვავდება ნაწარმოები იმავე ეპოქისა და ჟანრის სხვა თარგმნილ ნაწარმოებთაგან.

თემის მიზნებია: „ყარამანიანის“ მიხედვით XVIII სუკუნის ქართული სალიტერატურო ენის გრამატიკული ნორმების შესწავლა; ამ პერიოდში ახალ ნორმებთან ერთად ძველის ხვედრითი წილის დადგენა; ძველი და ახალი სალიტერატურო ენის პარალელური ფორმების გამოვლენა; ცოცხალი მეტყველების

გავლენის გარკვევა „ყარამანიანის“ ენაზე; კვლევამ ნათელი უნდა მოჰფინოს ქართულ-სპარსულ ენობრივ ურთიერთობებსაც. ფრაზეოლოგიზმების კვლევა უცილობლად გამოავლენს თარგმანის ბუნებას, რომლის შესწავლაც ჩვენი უშუალო მიზანი არ არის, თუმცა მას გვერდს ვერ ავუვლით. ენობრივ თავისებურებებთან ერთად უნდა გამოიკვეთოს, რა მხატვრული ხერხები ქმნის ამ ძეგლის სტილს. საინტერესოა აღნიშნული ნაწარმოების ინტერტექსტული კვლევაც.

ნაშრომის მეთოდოლოგიური საფუძველი: ნაშრომში გამოყენებულია ლინგვისტური დაკვირვების, აღწერითი, შედარება-შეპირისპირებითი და სემანტიკურ-პრაგმატიკული ანალიზის მეთოდები.

წინამდებარე ნაშრომის **თეორიული ღირებულება** განისაზღვრება იმით, რომ იგი შეიცავს ზოგადად ლინგვისტიკის, ლექსიკოლოგიის, დიალექტოლოგიის, სტილისტიკის და ლიტერატურათმცოდნეობისთვის საინტერესო მასალებს.

კვლევის **პრაქტიკული ღირებულება** ისაა, რომ კვლევის შედეგები შეიძლება გამოვიყენოთ ქართული სალიტერატურო ენის ისტორიის, ლექსიკოლოგიის, დიალექტოლოგიის, ტექსტის ლინგვისტიკის, პრაქტიკული სტილისტიკის (მწერლის ენა და სტილი) სწავლების დროს.

მეცნიერული სიახლე: წინამდებარე ნაშრომში პირველადაა შესწავლილი „ყარამანიანის“ პოეტური ენისა და სტილის საკითხები. ამ ნაწარმოების იდეურ-მხატვრული და ენობრივი თავისებურებების შესახებ არსებობს მხოლოდ თითო-ოროლა სტატია, მათ შორის ჩვენიც, თუმცა ძეგლი მთლიანობაში არაა შესწავლილი; ის კომპლექსური კვლევის საგნად დღემდე არ ქცეულა.

ნაშრომის სტრუქტურა და მოცულობა: ნაშრომი შედგება შესავლის, ოთხი თავისა და დასკვნებისაგან. ნაშრომს თან ერთვის გამოყენებული სამეცნიერო ლიტერატურის სია და შემოკლებათა განმარტებანი.

I თავი ეთმობა „ყარამანიანის“ ენობრივი თავისებურებების შესწავლას; II თავში განხილულია „ყარამანიანის“ ლექსიკური თავისებურებანი,“ III თავში - გაანალიზებულია სიტყვაწარმოება „ყარამანიანში“; IV თავში კი- ტროპის სახეები და მათი სტილისტიკური ფუნქციები.

დისერტაციის შინაარსი

შე ს ა ვ ა ლ ი

შესავალში დასაბუთებულია საკვლევო პრობლემის არჩევის მართებულობა, ასევე ხაზგასმულია კვლევის აქტუალურობა, სიახლე, მიზნები და ამოცანები.

ქართული „ყარამანიანი“ საფალავნო-სათავგადასავლო რომანია. ამ ჟანრის ნაწარმოებები ფართოდ იყო გავრცელებული შუა საუკუნეების, განსაკუთრებით კი XVI-XVII საუკუნეების აღმოსავლურ ლიტერატურაში. ამგვარ თხზულებათა წარმოქმნა-გავრცელებას ხელი შეუწყო პროზის უმდიდრესმა ეროვნულმა ტრადიციებმა და ურთიერთობამ მეზობელ ქვეყნებთან.

„ყარამანიანი“ უშუალოდ უკავშირდება სპარსულ „ყაჰრამან-ნამესა“ და მის თურქულ რედაქციებს. „ყაჰრამან-ნამე“ მიეწერება კლასიკური ხანის მწერალს, აბუ დაჰერ იბნ ჰასან იბნ ალი იბნ მუსა ტარსუსის, ზოგი ცნობით – ტარტუსის. ამ უკანასკნელის შესახებ არავითარი ცნობები არ შემონახულა.

„ყარამანიანი“ უთარგმნია ერეკლე მეფის სიძეს და სარდალს, დავით ორბელიანს (1716-1795). აზრთა სხვადასხვაობაა დედნის სადაურობის შესახებ. ზოგი ნუსხა წყაროდ სპარსულ ტექსტს მიიჩნევს, ზოგი – თურქულს. აკად. კ. კეკელიძის ვარაუდით, უფრო სწორი უნდა იყოს პირველი ცნობა (კ. კეკელიძე).

I თავი - „ყარამანიანის“ ენობრივი თავისებურებანი შედგება სამი პარაგრაფისგან. აქ განხილულია „ყარამანიანის“ ფონეტიკური, მორფოლოგიური, სინტაქსური თავისებურებანი, ასევე სასვენი ნიშნების ხმარების თავისებურებებიც.

ასიმილაცია. დასტურდება თანხმოვანთა სრული და ნაწილობრივი ასიმილაციის შემთხვევები. ს/ზ, ს/შ.: მაგ.: მზგავსი, აღზდგა, გარდმოზდიოდა, მეჯლიშში, გაშინჯეს, ფაშკუნჯი...

დისიმილაცია. „ყარამანიანში“ ხშირია შემთხვევა, როცა სიტყვის ბოლოკიდურა თანხმოვანი გამჟღერებულია: ესრედ, დიად. მეგლში დისიმილაციის სხვა უამრავი ნიმუში გვხვდება: ფ/ზ, ხ/ყ, პ/ზ, ჩ/ც: გაბრთხილება, ემუსაიზნენ, ეწყი, შეიტყუბნა, შეიმცნია...

მეტათეზისი. ტექსტში ხშირია ლ/მ, ვ/დ, ს/ხ, ზ/გ, მ/რ თანხმოვანთა მეტათეზისი: ხლმის, გამავლიძე, დაემგზავსა, ქრმის...

სუბსტიტუცია, იგივე ბგერათმონაცვლეობა, რამდენადმე დამახასიათებელი „ყარამანიანის“ ენისთვის: **რავდენსამე, ზახილი...**

ბგერის გაჩენა. ძეგლში გვხვდება თანხმოვნის გაჩენის რამდენიმე შემთხვევა, ჩნდება ვ, მ, ნ, რ თანხმოვნები: **მჯიღვი, სამზღვარი ჭანდრისოდენნი, ხრმალი...**

ბგერის დაკარგვაც ცოცხალი მეტყველების გავლენაა. იკარგება სონორი რ, ვ, მ თანხმოვნები აუსლაუტსა და ინლაუტში: **ვიქ, პოეს, იპოებოდა, ბძანა, თითონ.**

არქაული ფორმები. „ყარამანიანის“ ენაზე დიდია ძველი ქართულის გავლენა. რიცხვითი სახელი ძეგლში წარმოდგენილია არქაული სახით: **ათხუთმეტი, სამოცდაათხუთმეტი.**

არქაიზმებად ჩაითვლება **ტრედი და პილო**, ამ სიტყვებში მ თანხმოვანი ჯერ კიდევ არაა გაჩენილი.

ქართულს თავიდანვე ახასიათებდა მრჩობლი თანხმოვნის შენარჩუნება, მაგრამ მომდევნო პერიოდში ისინი დაიკარგა, „ყარამანიანში“ შენარჩუნებულია ძველი ფორმა **ჩჩვილი**. სუნნელში ჯერ არ მომხდარა დისიმილაცია.

პარალელური ფონეტიკური ფორმები. ძეგლში ბევრი პარალელური ფორმა გვხვდება: **ყველაკა/ ყველაყა, წყრთა/მწყრთა, ხვამალდი//ხომალდი, ფერხი//ფეხი, თადარიგი/თადარიკიდა ა.შ.**

პარალელურ ფორმებს ქმნის უ-სა და ვ-ს მონაცვლეობა: **ტყვილი//ტყუილი**. აქვე დასტურდება ო-სა და ვ-ს მონაცვლეობის ნიმუშებიც: **რაოდენი//რავდენი**.

აქ ერთმანეთს ენაცვლება სალიტერატურო და ცოცხალი მეტყველებისთვის დამახასიათებელი ფორმები.

საინტერესოა აბსტრაქტულ სახელთა პარალელური ფორმები **სიახლოე/სიახლოვე**. გვხვდება **სულთქმაც და სულთქნაც (სულთქუმა – ოხვრა (ზ. სარჯველაძე).**

პარალელური ფორმებია **მფრინველი//ფრინველი**. მფრინველი- ფრთებიანი ცხოველი, ჰაერსა შინა მავალი, მქონე ორის ფრთისა და ორის ფეხისა (ნ. ჩუბინაშვილი). როგორც ვხედავთ, **მფრინველი/ფრინველი** არსებითი სახელია. საკვლევ ტექსტში **მფრინვალე** არ დასტურდება, რაც იმის მიმანიშნებელია, რომ ეს

ფორმა უკვე გაარსებითებულია. ერთგან გვხვდება **ფრინველ**, აქ თუ ასო არაა გამორჩენილი, ახალ ფორმასთან გვაქვს საქმე.

საკვლევ ტექსტში **ამბავი** დასტურდება ორი ფორმით: **ანბავი (ნ/მ) და ამბავი**. ასეთივე ვითარებაა XIX საუკუნის ხელნაწერშიც.

რიცხვითი სახელი **ცამეტი** ორგვარი ფონეტიკური ვარიანტით გვხვდება, ძველით და ახლით: **ცამეტი, ათსამეტი**. გვაქვს ასევე **ათშვიდმეტი, ჩვიდმეტიც და ათჩვიდმეტიც**.

ფორმა **ათჩვიდმეტში** შერწყმულია **თშ** კომპლექსი **ჩ-დ**. როგორც ვნახეთ, ძეგლში ერთდროულადაა ამ სიტყვის ძველი ფორმაც, ახალიც და კონტამინირებულიც: აქ ნათლად ჩანს ცოცხალი მეტყველების გავლენა.

ამგვარად, „ყარამანიანის“ ფონეტიკურ თავისებურებათაგან აღსანიშნავია არქაულ ფორმათა გამოყენება, თუმცა დიდია ცოცხალი მეტყველების გავლენა, რითაც აიხსნება მეტათეზისი, სუბსტიტუცია, ასიმილაცია, დისიმილაცია, თანხმოვნის გაჩენა, ბგერის დაკარგვა და ა.შ.

მორფოლოგიურ თავისებურებათაგან აღსანიშნავია, რომ **საზოგადო არსებითი სახელებთან** მოთხრობითი ბრუნვის ნიშანი ზოგან არქაული, სრული სახითაა გადმოცემული (**სიკვდილმან, ნალველმან**), ზოგან კი გამარტივებულია: **ხმამ, დევმა, მალარომ, ფასკუნჯმა**.

თანხმოვანფუძიანი კუმშვადი და კუმშვად-კვეცადი სახელები ხშირად შეუკუმშავია. ვითარებითი ბრუნვის დაბოლოებად გვაქვს **თ და დ-ც**. კარგად ჩანს ცოცხალი მეტყველების გავლენა აღნიშნული ძეგლის ენაზე, თუმცა აქვე გვხვდება სალიტერატურო ფორმებიც.

მრავლობითი რიცხვის წარმოება. „ყარამანიანში“ პარალელურად გვხვდება ებიანი და ნართანიანი მრავლობითები, უფრო გავრცელებულია **ნართანიანი ფორმები**.

საინტერესო ფორმაა **შამდნები**. მკვლევარ აკ. შანიძის აზრით, „შანდალში დან არ გამოიყოფა მაწარმოებლად, რადგანაც ქართულში ცალკე არ იხმარება „ჩამა,“ არც „შანი“. XVII-XVIII სს-ში იხმარებოდა „შამი“ აქედან **შამდანი** – სასანთლე, შემდგომი ფონეტიკური ცვლილებით **შანდალი** (ა. შანიძე).

გვხვდება **ნაწევრიანი** სახელებიც. ხშირია ბრუნვის ნიშნის **გავრცობაც**.

საკუთარ სახელთა ბრუნების თავისებურებანი. „ყარამანიანში“ ჯერ კიდევ ცოცხალია წრფელობითი ბრუნვა. ის გვხვდება საკუთარ სახელებთან **ერქუა’ და ეწოდა’** ზმნებთან. ანთროპონიმს კი არ აქვს დართული სახელობითი ბრუნვის ნიშანი (ყაჰრამან დევებმან აიტაცეს, ყათრან უფროსი იყო, ყათრან შვიდის წლის იყო ყარამან ლაშქართა შეერია), იგი გაუფორმებელია მაშინაც, როცა წყობა შებრუნებულია და სახელგვარულ სინტაგმაშია (იამან ფალავანსა, ყათრან ფალავანი, უშანგ ხელმწიფემან).

მოთხრობით ბრუნვაშიც გაუფორმებელი ფუძეები ჭარბობს, რაც ამ ძეგლისთვის არქაიზმია (ყარამან ესე დაიდასტურა, ნახა ყარამან), არქაული ფორმები საგრძნობლად ჭარბობს ახალს, თუმცა აქა-იქ მაინც შევხვდებით მოთხრობით ბრუნვაში გაფორმებულ გამარტივებულ საკუთარ სახელს: **შიფრანჯამ, გარდანქეშანმა, ყარამანმა...**

საკუთარი სახელი წოდებით ბრუნვაში დაირთავს ბრუნვის ნიშანს (სააბყარანო). ეს ფაქტი ცნობილია X-XII საუკუნეების ძეგლებიდან. ეს იყო ცოცხალი მეტყველებისათვის დამახასიათებელი მოვლენა, მაგრამ სალიტერატურო ენამ იგი არ მიიღო.

ამრიგად, საკუთარი სახელის ბრუნების თვალსაზრისით „ყარამანიანში“ არქაული ვითარებაა დაცული, ახალი ქართულის გავლენა სუსტია. ის ჩანს მოთხრობითი ბრუნვის ნიშნის გამარტივებიდან, ცოცხალი მეტყველებისა კი - ანთროპონიმზე წოდებითი ბრუნვის ნიშნის დართვიდან.

„ყარამანიანში“ **ზედსართავი სახელი** ხშირად გამოიყენება გმირთა თვისებების გადმოსაცემად.

საგმირო-საფალავნო შინაარსიდან გამომდინარე, ტექსტში უმეტესად გამოიყენება ზედსართავი სახელის უფროობითი ხარისხის ფორმები. საწარმოებლად ერთ შემთხვევაში გამოიყენება მხოლოდ -უ-ე (**უმჯობე, უძნელე**), ხოლო მეორეში უ-ეს (**უმძნელესი, უსამაგლესი, უბილწესი და უმყრალესი**).

ერთმანეთის გვერდიგვერდ გვხვდება ფორმები: **ძნელი//საძნელო//საძნიადო. დიდრონი//დიდროვანი.**

„ყარამანიანი“ რიცხვითი სახელის არქაული მორფოლოგიური ფორმა იშვიათად გვხვდება (ნაათალი). ძეგლში შეინიშნება სიჭრელე ასეულების და ათასეულების გამომხატველი რაოდენობითი რიცხვითი სახელების დაწერილობაში, შესაძლებელია, ეს ბეჭდური ხარვეზი იყოს, ამაზე გამომცემელს უნდა მიექცია ყურადღება, მაგრამ ეს სინამდვილეში გამოხატავს ხელნაწერების დროინდელ ვითარებას და შესაძლებელია, ჩანდეს ხელნაწერის ისტორიაც: სხვადასხვა გადამწერი განსხვავებულად წერდა მათ.

ვე' ნაწილაკიანი რიცხვითი სახელი გვხვდება შეუხორცებელი და შეხორცებული ფორმითაც. სახელობით ბრუნვაში გამოიყენება ვე' ნაწილაკიანი რიცხვითი სახელის ნათესაობითი ბრუნვის ფორმა. განვიხილეთ მიცემითი ბრუნვის მაგალითები. ნაწილაკშეუზრდელია სხვა ბრუნვების ფორმებიც.

მრავლობით რიცხვში სახელობით ბრუნვაში გვხვდება **ორნივეც' და ორთავეც.'**

რიცხვითი სახელის გადმოსაცემად „ყარამანიანი“ ხშირია არქაული ფონეტიკური და გრამატიკული ფორმების გამოყენება, ვე ნაწილაკიანი რიცხვითი სახელიც ამ ძეგლში ძველქართულისებურად იბრუნება.

ნაცვალსახელი პირის, უარყოფითი და განსაზღვრებითი ნაცვალსახელები ამ ძეგლში არ ავლენენ რაიმე თავისებურებას. ჩვენებით ნაცვალსახელებად გვხვდება **ესე და ეგე**. დასტურდება ჩვენებით ნაცვალსახელთა სხვა არქაული ფორმებიც: **ეგეოდენი, ესე ოდენი**. კუთვნილებითი ნაცვალსახელი თავისი წარმოდგენილია როგორც **შეკუმშული**, ისე **შეუკუმშავი** ფორმით. **შეკუმშული** ფორმები ქარბობს **შეუკუმშავს**. ნაცვალსახელი თითოეული წარმოდგენილია დიალექტური ფორმებით: **თვითეული, თვითო**. დასტურდება **ნაწილაკშეუზრდელი ფორმები: რამდენსამე, რამდენისამე, ვისმე**. კუთვნილებითი ნაცვალსახელი სრულად იბრუნება: **ჩვენის სიცოცხლისაო, ჩვენს ქვეყანასაო**. ჩვენებითი ნაცვალსახელი არსებით სახელთან ერთად ბრუნებისას იჩენს თავისებურებებს: **ამას ღამე**.

გვხვდება **ჩემდა' შენდა' ტიპის ნაცვალსახელებიც**. ეს ფორმები იგივეა, რაც ჩემთვის, შენთვის, მისთვის.

2.5. იკვეთება მსაზღვრელ-საზღვრულის ბრუნების თავისებურებანი. „ყარამანიანი“ ძირითადად დაცულია მსაზღვრელ-საზღვრულის ბრუნების სრული

სახეობა, რითაც ძველი ძველი ქართულისკენ იხრება (ორმოცის დღის, ოთხის ათასის ქალაქისა, ათას ორასის კუნძულისა, ერთის ხლმის დაკვრით, „ორმოცის დღის პაემანის; ოთხის ათასის ქალაქისა და ათას ორასის კუნძულისა).

ნაწარმოების თავისებურებაა ის, რომ როცა საზღვრული მოქმედებითი დგას, ხმოვანფუძიანი მსაზღვრელი მიცემით ან ნათესაობით ბრუნვებშია (ბრწყინვალეს ტანისამოსით, საზაროსა ხმითა).

2.6. ზმნა. ზმნის პირის ნიშნების თავისებურებანი. ნაწარმოებში სუბიექტური პირველი პირის ნიშანი ვ უ ხმოვნით დაწყებულ სახელებთან არ გვხვდება (აველ და უყურე; შეულოცე და მიწა პირზედან შევაყარე) (გვ. ვ დაკარგულია მაშინაც, როცა ზმნის ფუძე ვ-ზე იწყება (ჩავარდი).

ირიბობიექტური პირის ს პირის ნიშანი მაშინაც გვაქვს, როცა სუბიექტური პირი პირველია (დავსტანჯოთ) და ზმნა ერთპირიანია (შევსწუხდი, დავსდგო, დავსწუხდი).

ზოგჯერ სუბიექტური პირველი პირის ნიშანი შედგენილ შემასმენელში ორმაგადაა გამოხატული (დავმპალავიყავ, გავოხრებულვიყავ), შენარჩუნებულია სუბიექტური მეორე პირის ნიშანი (დასჯექ, დასდექ).

„ყარამანიანში“ სუბიექტური მესამე პირის ნიშნად ძირითადად გვაქვს ნენ სუფიქსი (წავიდნენ, იყურებოდნენ, იახლნენ, მივიდნენ; აიყარნენ, გაემართნენ. ზოგჯერ ეს (შეიყარნეს, მივიდეს, უხმობდეს, მიეგებნეს) და ენ სუფიქსები გვხვდება (შეკრბენ, აპირობდენ).

„ყარამანიანში“ წყვეტილის და მეორე კავშირებითის მწკრივებში შეინიშნება მესამე სუბიექტური პირის ნიშანთა მონაცვლეობა: ო-ს ნაცვლად ა გვაქვს (იგრძნა, სცნა, იპყრა, შევიპყრა, დაგასწრა, მიიყრდნა).

ამავე ნაწარმოებში გვხვდება ზმნის ფორმებში სუბიექტური პირის მრავლობითი რიცხვის თ ნიშნის წინ ს სუფიქსიც: უთქვამსთ, დაუკრავსთ.

ზმნისწინის თავისებურებანი. „ყარამანიანის“ ტექსტში ხშირად გამოიყენება ზმნისწინთა ძველი სახეობები: შთა, გან, წარ, აღ (შთადით, შთავარდი, შთავაგდე განკრძალვით, განეკვირვებინა, წარმომგზავნა, აღვფრინდით, აღდულდა).

იშვიათად შეგვხვდება ზმნისწინის გამარტივებული ფორმა (გაემართნენ, წავიდნენ).

. მეტად საინტერესოა უკუნ (უკუუკუ) ზმნისწინიანი ფორმები (უკუქარდა, უკმოვიქცე).

„ყარამანიანისთვის“ ნიშანდობლივია ზმნისწინთა შენაცვლება: და'/მი, მი'/ შემო', შემო'/წამო', შე/გა', წა'/ მი', მი'/მო'. მაგ.: მიემშვიდობა, შემოიცვა, შეიგებდა, წაეგებნენ, მიეფერენ.

ზმნებსა და მიმღეობებში ზოგჯერ დასტურდება მო ზმნისწინის დიალექტური ფორმა მა: მამცა, მამგონე.

„მო ზმნისწინი დიალექტების ერთ ნაწილში წარმოდგენილია, როგორც მა: მამიტანა, მაიტანა, მაიჭრა... მა დაჩნდება ხევსურულში, ფშაურში, ქართლურში, კახურში, იმერულში“ (ბ. ჯორბენაძე); აღსანიშნავია, რომ „მააყრიან, მასახამენ, მამპარეს, გამამიყვანა ფორმები დასტურდება სამხრულ კილოებში, ტაოურსა და შავშურში“ (მ. ფალავა, ნ. ცეცხლაძე).

„ყარამანიანში“ და' ზმნისწინი ხშირად გამოხატავს თითოობას: დათამამდნენ, დარეცხა, დაეკაზმნენ, დაადრო, დაემზადა.

ზმნისწინი ზოგჯერ ასრულებს მოქმედების დაწყებითობის ფუნქციასაც: „თუ შენ ჩემთვის არ გემტერა, მეც არ აგიმტერდებოდით.“

ხოლმეობითის მწკრივები. „ყარამანიანში“ გვხვდება ხმარებიდან გასული მწკრივებიც. ტექსტში აწმყოს ხოლმეობითის არცერთი ფორმა არაა დადასტურებული, სამაგიეროდ, უხვადაა უწყვეტლის ხოლმეობითის ნიმუში (ჩნდებოდიან, იქნებოდიან, დასძრევდიან, იცოდიან, ინატრიდიან, მოვიდოდიან“).

ტექსტში ხშირია შემთხვევა, როცა ხოლმეობითის მწკრივების გვერდით წინადადებაში უწყვეტელი ან წყვეტილი გვაქვს, რაც გვიჩვენებს იმას, რომ ძეგლში ძირითადად დაცულია ძველი ქართულის ვითარება, თუმცა მის გვერდით ახალი ნორმაც მკვიდრდება, მაგრამ ჯერ კიდევ სუსტია. მაგ: „ესევითარისა ტურფისა ქცევითა მოვიდოდა, რომელ ... მტერნი თუ მოყვარენი ქებასა შეასხმიდიან“ „ორივე მარტორქისგან გარდახდნენ და ქვეითად ერთმანეთს ებრძოდნენ, ჯაჭვსა და ჯავშანსა ერთმანერთსა ზეწარსავით ახევდიან“; „ყარამანს თავსა გარდააყარეს, დალოცეს და

ქებასა შეასხმიდიან და ...ხელმწიფეს თანა მიიყვანეს; „სიკვდილსა მიეცემოდინ, რომ
ომი ვერავინ გაუსწორა.

ძეგლში შედარებით ნაკლებია **II ხოლმეობითის** ფორმა: **მოსწყვიტის და
გარდავარდის..** ეს მწკრივი „ხოლმეობითების სისტემაში ოდინდელია და ძირითადი,
დანარჩენები გვიანაა ჩამოყალიბებული“ (გ. გოგოლაშვილი).

ამრიგად, არქაიზმებია უწყვეტლის ხოლმეობითის და მეორე ხოლმეობითის
მწკრივთა ფორმების გამოყენება „ყარამანიანში.“

თემის ნიშანთა ხმარების თავისებურებანი. „ყარამანიანი“ ყურადღებას იქცევს
თემის ნიშანთა მონაცვლეობით: **ებ’/ობ ამ/ავ’, ავ’/ამ’** (აპირობდა, შეგისვავს, ნახამ).

XIX საუკუნის ხელნაწერში უფრო ხშირადაა **ამ’** თემის ნიშანი **ავ’-ის** ნაცვლად.
თემისნიშნისეული თანხმობის ცვლილება ვამ დასტურდება ქართული ენის შემდეგ
დიალექტებში: ქართლურში, კახურსა და ზემოიმერულში (ზ. ჯორბენაძე).

ხანდახან ზედმეტია თემის ნიშანი, ან პირიქით საჭიროა თემის ნიშანი და არ
არის.

„ყარამანიანი“ აღნიშნულ საკითხში V-XVIII საუკუნეების სამწერლობო
ქართულის თავისებურებებს გვიჩვენებს. გვხვდება ევ’ თემისნიშნიანი ზმნები
(ფარევდეს, შეკერევდა, შემომხედევდა, შემოკრევდის, მოვკვლევდი).

ძველი ქართული ენის ძეგლები მდიდარია ამგვარი მაგალითებით. არნ.
ჩიქობავას თვალსაზრისით, ევ და ემ დამოუკიდებელი თემის ნიშნებია, თანაც -ავ და
-ამ- ზე ძველი. ისინი სხვადასხვა დიალექტური წრისაა. მას ემხრობიან ი. ქავთარაძე,
პ. ჯაჯანიძე, ბ. ცხადაძე. ზ. სარჯველაძის აზრით, „-ევ და -ემიან ფორმათა არსებობა
სამივე პირში სამწერლობო ქართულში დიალექტიზმია“ (ზ. სარჯველაძე).

ამ ძეგლში იშვიათად გვაქვს ვიდმიდიანი ფორმებიც: **ილოცვიდა, აღრიცხვიდა**
და ავ თემისნიშნიანიც: **შეხედავდა, უელავდა, ჰკლავდა, იხილავდა.**

„ყარამანიანში,“ ძირითადად ვნებითის ძველი ქართულისეური დაბოლოება
დასტურდება. ევნების, იმყოფების, ეშველების, დაიხარჯვის, მეწყალვის.

გვხვდება ენიანი ვნებითები (შეეკაზმა). ენიანი ვნებითების ნაცვლად გამოიყენება
დონიანები, თვალში საცემია სუფიქსაცია: **მოხსენდა, გამგზავრდა, გავმგზავრდეთ,**
დაგლჯდა.

ასეთი ფორმები დასტურდება XII-XX საუკუნის საუკუნეთა ძეგლებსა და ქართული ენის დიალექტებში. თანამედროვე სალიტერატურო ქართულმა ამ ზმნათა მხოლოდ პრეფიქსიანი ფორმები იცის. პრეფიქსული წარმოება ქართული ენის ძირითადი და ამავე დროს არქაული ფენის კუთვნილება ჩანს“ (ლ. ნოზაძე).

„ყარამანიანში“ შეშინება ზმნა სუფიქსით იწარმოებს ვნებითს (შეშინდა), რაც ახალი ქართულის გავლენაა.

კონტაქტის ფორმათა წარმოების თავისებურებანი. „ყარამანიანში“ კონტაქტს ძირითადად აწარმოებს ა-ინ კონფიქსი: **მოაღებინა, ესწავლებინა, ჩამოგვარიგებინებენ, გაექვაგებინათ, მოატანინა, ასუნებინა“.**

იშვიათად დასტურდება **ევინ** მაწარმოებელი (ათხრევინეს). შუალობითი კონტაქტის წარმოებაში „ყარამანიანი“ ახალი ქართულის ნორმებს მისდევს.

ცალკეული მწკრივის წარმოების თავისებურებანი. წყვეტილისა და II ბრძანებითის მწკრივებში I-II პირებში ე მწკრივის ნიშანს ემატება ვ(ი) დაბოლოება, სადაც ი ზოგჯერ მოკვეცილია: **ჩავაგდევით, წამოვიღევით, დავაგდევით, იწყევით...** (გვ.157). ამ ტიპის ფორმები გამოვლენილია საშუალო ქართულის სხვა ძეგლებშიც. ისინი შემონახულია დიალექტებში: „ქართლურში (ვნახევი, ვნახეი), ზემოიმერულში (ვიყიდევი, ვიყიდეი), იმერულში გვაქვს **მოვუსევი, წავუსევი** ფორმებიც“ (ბ. ჯორბენაძე), „ზემოაჭარაში, მუჰაჯირთა მეტყველებაში, ქვემოაჭარულში კი – არა“ (მ. ფალავა, ნ. ცეცხლაძე). მიაჩნიათ, რომ ეს „ევ სუფიქსი საერთოქართველურია“ (ნ. ცეცხლაძე, დ. ახვლედიანი).

„ყარამანიანში“ გვხვდება **აარჩივა** ტიპის ფორმებიც. სპეციალურ ლიტერატურაში ვკითხულობთ: ზმნის ფუძის მაწარმოებელი ევ სუფიქსი II სერიაში გახმოვანებითაა წარმოდგენილი და გვაძლევს **ივ**ს. „სრული სახით მეორე სერიის ფორმებში ივ სუფიქსი დიალექტებმა შემოგვინახეს. საკმაოდ ხშირია ამგვარი ფორმები XIX საუკუნის მწერალთა ენაშიც (გ. გოგოლაშვილი).

ძეგლში გვხვდება **ივ** ი: **გამოსწივა, აარჩივა, შემოუტივა, მიაღწივა, აპატივა, მოუქნივა, ასწივა.** მეორე კავშირებითის წარმოებაში ძირითადად ძველი ფორმებია: **ვიახლნეთ, დავიხოცნეთ, ვეცადნეთ...**

მოკლედ, მეორე სერიის მწკრივთა წარმოებისას „ყარამანიანში“ დაცულია არქაული ვითარება.

I თურმეობითის წარმოების თავისებურებანი. ძველ ძეგლებში იეს დაბოლოება ჭარბობს, მაგრამ ცოცხალ მეტყველებაში ია უნდა ყოფილიყო გაბატონებული. ის წერილობით ძეგლებში გახშირდა XI საუკუნიდან. სასულიერო ტექსტებში ძირითადად ძველი ფორმებია, საეროში – მხოლოდ ახალი. ახალი ფორმები გვაქვს ნიკორწმინდის XI საუკუნის სიგელში, დავით აღმაშენებლის ანდერძში, XII-XIII საუკუნეების სიგელ-გუჯრებში.

„ყარამანიანში“ გამოვლინდა რამდენიმე ფორმა I თურმეობითისა, სადაც იეს დაბოლოება გვხვდება: **გიმსახურებიეს, დაუტევიეს, შეუმოსიეს.**

ხშირად გვხვდება პირველი თურმეობითის ახალი დაბოლოება: **გიქნია, მიგიციათ, შეგიპყრია, ჰქონია, დამორჩილებია, მიუცია, ამოუწყვეტია, შეგიპყრიათ...**

იეს' და ია' დაბოლოებიანი პირველი თურმეობითის ფორმები ზოგჯერ გვხვდება ერთმანეთის გვერდიგვერდაც: **წარუტაციათ...დაუტევიეს; დამიმორჩილებიეს, დამითრგუნავს და მომივლენია.**

ავ/ამ თემისნიშნისა ზმნებს I თურმეობითში შენარჩუნებული აქვს თემის ნიშანი: **აუმართავს, გისვამს, გიხილავს, მოუკლავს, განგიძრახავს.**

დასტურდება I და II თურმეობითის მეშველზმნიანი ფორმები: **აღზრდილ ვარ, ჩავარდნილ ხარ, მოვსულ ვარ, წარსრულ ვიყავ.**

სტატიკურ ზმნათა აწმყოშიც ზოგჯერ ახალი დაბოლოება იჩენს თავს- **გმოსია.**

რიცხვში ფუძემონაცვლე ზმნებში უმეტესად დაცულია წესი (მოცვივდნენ, გარდმოცსცვივდნენ), გვაქვს პირიქითაც: **გარდმოვარდნენ, გარდმოავდეს, ჩამოავდო.**

ცალკეული ზმნის თავისებურებანი. მოსვლა' ზმნა „ყარამანიანში“ თავისებურია: წყვეტილის მწკრივში გვაქვს **ვედ'** ფუძის ნაცვლად **ველ'** (შეველ, მიველ). აქვე დასტურდება II ბრძანებითის ფორმებიც (მოვედ, გავედ). ხშირია მომავალი დროის გადმოცემა კავშირებითის მწკრივით (შევიპყრა და მოვიყვანო; რას წამს გამოგელვიდოს, უშანგ-შაც წამოიყვანე).

სახელზმნა. „ყარამანიანში“ გვხვდება ა ხმოვანზე გათავებული საწყისები: **თავაზა და თამაშა.** ძეგლზე დართულ ლექსიკონში **თავაზა** შემდეგნაირადაა განმარტებული:

დარბაისლური ყოფაქცევის წესი, თავაზით ექცეოდნენ, პატივისცემით, მოკრძალებით ეპყრობოდნენ.

თამაშა ფორმა ქართულში დაახლოებით XII საუკუნიდანაა შემოსული. „ვეფხისტყაოსანში“ დადასტურებული ფორმა მის უშუალო სესხებაზე მეტყველებს, ხოლო აღორძინების ხანის ტექსტებში დაფიქსირებული „სანახაობა, წარმოდგენა“ მოგვიანო პერიოდს განეკუთვნება და სავარაუდოდ, თურქულს უკავშირდება. ქართული (ობა) დერივატის დართვით მიღებულია ახალი სიტყვა – „თამაშობა“.

სწავლა, ქება, უსამართლობა – ეს სახელები მრავლობით რიცხვს არ აწარმოებენ, მაგრამ „ყარამანიანში“ გვხვდება საწყისთა და აბსტრაქტულ სახელთა ებიანი მრავლობითის ფორმები: **სწავლაები, ქებაები, უსამართლობაები...**

სპეციალურ ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ „მრავლობითის ებ სუფიქსი ა-ზე დაბოლოებულ სახელებში არ მოქმედებდა, ა’ე კომპლექსი არ იცვლებოდა თითქმის XIX საუკუნის I ნახევრამდე და ამით აიხსნება, რომ „ა“ ჯერ კიდევ შემონახულია ნიკოლოზ ბარათაშვილის წერილებსა თუ სხვათა ნაწერებში“ (ი. ქავთარაძე).

ძეგლი საინტერესოა იშვიათი მიმღეობებითაც: **მომხმარო, მწე, შემცოდე, მონატრე. მ-ო და მ-ე და მო-ე** აფიქსიანი მიმღეობები ნიშანდობლივია საშუალო ქართულისთვის. „ყარამანიანში“ მედგარი გამოიყენება ახალი მნიშვნელობით: **მედგრად** იბრძოდნენ, **მედგრად** იწყინა. **მეცნიერი** აქ მცოდნესაც ნიშნავს და ნაცნობსაც.

მეცნიერის’ გვერდით გვხვდება **მცნაურიც**. **მ/ არ და მა-არ** აფიქსები ხშირად სხვა აფიქსებს ცვლის. ძეგლში დასტურდება არქაული მიმღეობები, რომელთა ამოსავალიც საწყისის ფუძეა: **დარჩომილი, ნარჩომი..**

საწყისსა და მიმღეობაშიც ზმნისწინი ძირითადად არქაული ფორმით გვხვდება. **უდეტრები**. გამოსვლითობის გადმოცემა „ყარამანიანში“ ერთ-ერთი მთავარი ფუნქციით გვხვდება **გან** თანდებულისანი მოქმედებითი. **ჯამითგან, ღვიძლითგან** ფორმებში **გან** თანდებული ჯერ არ ქცეულა **დან’-ად**.

ძეგლში დაცულია არქაული ვითარებაც, თანდებული ზოგჯერ დამოუკიდებლადაცაა წარმოდგენილი. აქვე დასტურდება გამარტივებული ში’ თანდებულისანი ფორმები, თუმცა ძალიან იშვიათად. ამ ძეგლის თავისებურებაა ის,

რომ ვით თანდებულის სახელთან მსაზღვრელი სხვადასხვა ბრუნვაში (მიცემითი, ნათესაობითი) გვაქვს: მთვრალს ლომსავით, ნაცემს კაცივით, მთვრალის ლომსავით. საკვლევ ტექსტში დასტურდება ზედან ფორმაც. იგი ცალკეც გვხვდება და დაერთვის სახელსაც. ზედან დასტურდება სხვა წერილობით ძეგლებშიც, და ზემოაჭარულშიც. ძეგლში გვხვდება გამარტივებული ზედ ფორმაც.

„ყარამანიანში“ მდე/მდის თანდებული წარმოდგენილია სალიტერატურო და დიალექტური ფორმებით. აქვე დასტურდება მდისინ თანდებულისანი ფორმებიც.

სპეციალურ ლიტერატურაში მითითებულია, რომ მდის და მდინ ნაირსახეობათა კონტამინაციით მიიღება მდისინ/ მდისი, რომელიც დასტურდება „კახურ, ქართლურ, მთიულურსა და თუშურ დიალექტებში“ (ზ. ჯორბენაძე).

„ყარამანიანში“ ხშირია დამ თანდებულისანი ფორმები. დან თანდებულის -დამ ვარიანტი გვხვდება საშუალი ქართულის ძეგლებში ქართული ენის ბევრ დიალექტში, დასტურდება აღმოსავლეთურ დიალექტებშიც და სამხრულშიც. ამავე ძეგლში დასტურდება „დაღმე“ ფორმაც.

„ყარამანიანში“ დასტურდება თავისებურებები თანდებულთა გამოყენებისას, კენ თანდებული დაერთვის შინათ ფორმას - შინათკენ. არქაიზმია ის, რომ „ყარამანიანში“ კითხვას აწარმოებს ა ნაწილაკი, რომელიც დასტურდება „შუმანიკის წამებაშიც“.

„ყარამანიანის“ შორისდებულებია: ვაიმე, ვაი/ვა, ჰეი, მაშ, არიქა, შაბაშ, ჰოი...

პარალელური მორფოლოგიური ფორმები. „ყარამანიანი“ განსაკუთრებით საინტერესოა პარალელურ ფორმათა არსებობით. აბსტრაქტულ ცნებათა აღმნიშვნელი სახელების საწარმოებლად გვხვდება სუფიქსები ობა, ება და პრეფიქს-სუფიქსი სი-ე. ობა „ეს სუფიქსი საწყისური წარმოშობისაა და რთულია. ობ-ა. დღეს მას სახელთან უფრო მეტი კავშირი აქვს, ვიდრე ზმნასთან“ (ა. შანიძე). „ება ესეც ისეთივე წარმოშობის სუფიქსია, როგორისაც ობა, მაგრამ დღეს მას ზოგ შემთხვევაში თითქოს არც კი აქვს კავშირი საწყისთან. ობა-საგან განსხვავებით, ის იერ-ზე გათავებულ ზედსართავთაგან აწარმოებს განყენებულ სახელებს“ (იქვე).

სი-ე // ობა. სი-ე. „ეს მაწარმოებელი ბადალია ობა-სი, მაგრამ მათ შორის ის განსხვავებაა, რომ ობა სახელებს აწარმოებს ისეთ სახელთა ფუძეებისაგან, რომლებიც

საგანს აღნიშნავენ, ხოლო სი-ე აწარმოებს ისეთებისაგან, რომლებიც საგანთა თვისებას ან ნიშანს გამოხატავენ“ (ა. შანიძე).

აბსტრაქტულ სახელებში მონაცვლეობს აფიქსები:

ობა//ება//სი-ე სუფიქსები და პრეფიქს-სუფიქსები (ერთგულობა/ერთგულება, გულოვნობა/გულოვნება:მხიარულობა//მხიარულება//სიმხიარულე,ამპარტავენება//ამპარტავენობა//სიამპარტავენე: სიამოვნე//სიამოვნება.

პარალელურ ფორმებს იძლევა აბსტრაქტულ სახელებში ზმნისწინთა ძველი და ახალი ფორმების გამოყენება (გაკვირება//განკვირება).

მონაცვლეობს ზმნისწინიანი და უზმნისწინო ფორმები (წყალობა//მოწყალება).

აბსტრაქტულ სახელთა პარალელური ფორმები ზოგჯერ ერთმანეთისგან განსხვავდებიან არა მაწარმოებლებით, არამედ – ფუძით (გაწყობილობა//გაწყობა).

საწყისში მონაცვლეობს ა//ობა. პარალელური საწყისები ერთსა და იმავე წინადადებაშიც გამოიყენება.

„ყარამანიანში“ უხვადაა მიმღეობის პარალელური წარმოების ფორმები. ხშირად ერთმანეთს ენაცვლება პრეფიქსიანი და პრეფიქს-სუფიქსიანი მიმღეობები. კერძოდ, სა პრეფიქსი და სა-ელ პრეფიქს-სუფიქსი.

მონაცვლეობს მ//მ-ელ მაწარმოებლები (მნახავი//მნახველი). პარალელურ ფორმებს ქმნის მ// მ- არე სუფიქსით ნაწარმოები ფორმები (მწოლი//მწოლარე). ძველ ქართულში აწმყო დროის მიმღეობა ზოგჯერ ზმნის ფუძისაგან ვერ იწარმოება და აუცილებელი ხდება საწყისის ფუძის გამოყენება. საკვლევ ტექსტში ოდენ პრეფიქსიანი ფორმებიც გვხვდება (მწოლი, მდგომი, მსხდომნი), აგრეთვე მ-არე-ს ენაცვლება მ-ელ (მდგომელი). პარალელური ფორმები გვხვდება თვით ერთ წინადადებაშიც: მსხდომი//მსხდომარე.

პრეფიქსულ- სუფიქსური წარმოებაში მონაცვლეობს სხვადასხვა აფიქსი: მა-არ/-მა-ელ, მ-ე/ მ-ელ, სა-ო// სა-ელ (მაქებელი//მაქებარი,მქონე//მქონელნი//მქონებელი, მცოდნე//მცოდნელი, საზარო//საზარელი).

სპეციალურ ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ „-არ, -ურ, -ირ, -ერ სუფიქსები სხვა დიალექტური წრისაა, -ელ, -ალ, -ილ, -ულ კიდეც - სხვისა“ (არნ. ჩიქობავა).

მონაცვლეობენ სუფიქსური წარმოების ფორმები. „ყარამანიანში“ მოსალოდნელი ილ' სუფიქსის ნაცვლად გვაქვს ულ'. **დანაყილი//დანაყული.** „ძველ ქართულში პარალელური წარმოების მიმღობათა არსებობას მათი დიალექტურობით ხსნიდნენ“(ბ. ჯორბენაძე).

პრეფიქსული და სუფიქსური წარმოების მონაცვლეობა. „ყარამანიანში“ **ნარჩომნი, გადარჩომილი, დარჩომილი** პარალელური ფორმებია. ერთმანეთს ენაცვლება ნა' პრეფიქსიანი და ილ/ულ სუფიქსები (ნაცვივნი, ნათქვამი// ჩამოცვივნი, თქმული). ანალოგიური ფორმა გვხვდება ყიზლარ-მოზდოკურსა და შიგნიკახურშიც.

მიიჩნევენ, რომ „ძველი ქართულისთვის მიმღობის პრეფიქსულ-სუფიქსური წარმოება უფრო იყო დამახასიათებელი, ვიდრე ოდენპრეფიქსული. ე.ი. ახალი ქართულის პრეფიქსული წარმოების ფორმებს ძველ ქართულში სუფიქსიც დაერთვოდა“(ეკ. ოსიძე).

პრეფიქსული წარმოება ქართულისთვის უძველესად არის მიჩნეული. „ყარამანიანში“ გამოიყენება -ნა' პრეფიქსი: **ნაცვივნი, ნათქვამი.** ძველში პირველი ფორმის პარალელური ფორმაა **ჩამოცვივნი**, ხოლო ნათქვამის პარალელური ფორმაა **თქმული.** პრეფიქსული წარმოება ქართულისთვის უძველესად არის მიჩნეული. „ყარამანიანში“ გამოყენებულია ნა- პრეფიქსი. „ნა- პრეფიქსიანი მიმღობის ფორმები ყველაზე ძველია, ამასთან ყველაზე გავრცელებული“ (ნ. ცეცხლაძე).

ივანე და ვახტანგ იმნაიშვილები ნა- პრეფიქსიან მიმღობებში ცალკე ჯგუფად გამოყოფენ **ნა-ებ// ნა-ობ** ტიპის ფორმებს. აქვე მითითებულია, რომ -ავ, -ებ, -ობ თემის ნიშნებია, ოღონდ ამნაირი ფორმები ცალკე გამოიყოფა აღნიშნული სახეობის უფრო ადვილად მოსანახავად (ვ. და ი. იმნაიშვილები). ასეთი ფორმები მონაცვლეობს „ყარამანიანშიც.“ პარალელურ ფორმებს ქმნის **ზმნისწინიანი და უზმნისწინო ფორმები: სამგერლად//დასამგერებლად; დასაკრავად// საკრავად; შეპყრობილი // პყრობილთა; წერილი// დაწერილი.**

საერთოდ არსებობს აფიქსების განაწილების წესები ფუძეების მიხედვით, მაგრამ „ყარამანიანში“ ამგვარი კანონზომიერების დადგენა არ ხერხდება.

„ყარამანიანის“ სინტაქსური თავისებურებების გასარკვევად შევისწავლეთ სიტყვათა რიგი წინადადებაში, მსაზღვრელ-საზღვრული, ქვემდებარის რიცხვში შეთანხმება ზმნა - შემასმენელთან.

„ყარამანიანის“ ენაში სიტყვათა რიგის შესწავლის შედეგად გაირკვა, რომ ზედსართავი სახელით გადმოცემული ატრიბუტული მსაზღვრელი გვხვდება პრეპოზიციურადაც (ქება დიდი, ცეცხლი დიდი, ხელმწიფე დიდი) და პოსტპოზიციურადაც (ურიცხვი დიდებული მეჯლიში, უცხო ფალავანნი); მერყეობს რიცხვითი სახელიც (საქონელი ურიცხვი, ერთსა ალაგსა); პრეპოზიციულია მიმდევობით გადმოცემული მსაზღვრელი (მრისხანეს თვალითა, საკვირველსა ომსა, საკვირველი საქმე). ნაცვალსახელით გადმოცემული მსაზღვრელი ძირითადად პოსტპოზიციურია (საქმე მისი, საქმე ჩემი, მეფემან მათმან). სუბსტანტიური მსაზღვრელი პრეპოზიციურია (წინასწარმეტყველის მცნება, „ხელმწიფის შვილები“).

სახელისა და ზმნის რიცხვში შეთანხმების საკითხი - „ყარამანიანში“ დარღვეულია სახელისა და ზმნის რიცხვში შეთანხმება, ანგარიში არ ეწევა მსაზღვრელ სახელს, რომელიც სიმრავლეს გამოხატავს (შვიდმა სულთნებმა, ორასნი დიდნი ქალაქები, ათი ათას რვაასი გორები, მრავალი ოთახები).

მეტად საინტერესო თავისებურებაა პირდაპირი ობიექტის მიცემით ბრუნვაში დასმა მეორე სერიაში: რგოლს გამოსწივა, დასტებს შემოუტევა.

სინტაქსური არქაიზმია მასდარული კონსტრუქცია (ბრძოლად გასვლა, ჩვენ სამსახურად მზად ვართ, კაცნი მისად ჭვრეტად მოსულიყვნენ; ინდონი ჭვრეტად ... ჯალათნი დახოცად ემზადებოდნენ... შენთანა ბრძოლად არ გამოვიდოდი).

სპეციალურ ლიტერატურაში მითითებულია, რომ ეს კონსტრუქცია დამახასიათებელია ნათარგმნი ტექსტებისთვის და კალკია. ეს მოვლენა დასტურდება ორიგინალურ ქართულ ძეგლებშიც. მასდარული კონსტრუქციის გამოვლენა „ყარამანიანში“ ადასტურებს, რომ ძეგლი არქაულ ფორმებს ანიჭებს უპირატესობას.

კალკები - „ყარამანიანში“ წინადადება სისტემურად იწყება და კავშირით. მეცნიერულად დადგენილია, რომ დას ხმარება შერწყმულ, რთულ ქვეწყობილ და წინადადებებში ნათარგმნ ძეგლებში ებრაული სტილის გავლენა უნდა იყოს.

მიაჩნიათ, რომ „XVIII საუკუნემდე არსებულ მხატვრულ პროზაულ ნაწარმოებებში და კავშირის ხშირი ხმარება გამოწვეული უნდა იყოს საეკლესიო სტილის გავლენით, რაც თავისთავად ბიბლიის ტექსტების ზეგავლენაა“ (ი. ნადარეიშვილი).

შიდილება ვიფიქროთ, რომ „ყარამანიანის“ მთარგმნელი ქართულ ლიტერატურულ ტრადიციებზე იყო აღზრდილი.

„ყარამანიანში“ გვხვდება არაერთი სხვა კალკი, რომლებიც უცხო ენის გავლენით უნდა აიხსნას. უკან გამოიყენება **შემდეგის** ნაცვლად. **შემდეგის** ფუნქციით **წაღმაც** შეგვხვდა: **ღღის წაღმა**.

მერი ცინცაძემ „უკან“ სიტყვის მნიშვნელობა და სინტაქსური ფუნქცია იკვლია კლარჯულში და გამოავლინა, რომ ეს სიტყვა გამოიყენება **შემდგომი ვითარების**, მომავალში შესრულებული მოქმედების გამოსახატავად.

„უკან“ სახელთან ერთად კლარჯულში იშვიათად გამოხატავს წარსულში მომხდარ მოქმედებასაც, დაერთვის იგი უმეტესად ნათესაობით (მ. ცინცაძე).

თუ ამ თვალსაზრისს გავიზიარებთ, „ყარამანიანში“ უკან სიტყვის გამოყენება **შემდეგის** ნაცვლად არქაიზმია.

ტექსტში უხვად გვხვდება ანალიზური წარმოების ფორმები (**ქორწილი ქნა, შეექნათ ვეზირობა, საქმე ჰქნა, ხმა ჰყვეს, ბეზარი შევიქენ**). ამგვარ ფორმათა არსებობა სპეციალურ ლიტერატურაში სხვადასხვანაირადაა ახსნილი:

ქართული ენის სამხრულ კილოებში მრავლად გვხვდება ასეთი აღწერითი ფორმები. „ყარამანიანი“ გვიჩვენებს იმ გზას, რომლითაც შემოაღწია ქართულში ანალიზურმა წარმოებამ.

სასვენი ნიშნების ხმარების თავისებურებანი - „ყარამანიანში“ სასვენი ნიშნების გამოყენების რამდენიმე შემთხვევაა შიდილება გამოვყოთ: მძიმე დასმულია იქ, სადაც ამის არანაირი საჭიროება არ არსებობს, **და** და **მაგრამ** კავშირების წინ, წინადადება იწყება **მაგრამ** კავშირით. სასვენი ნიშნების გამოტოვების შესახებ მსჯელობა მიზანშეუწონლად მიგვაჩნია, თუმცა კავშირების წინ წერტილისა და მძიმის გამოყენება აშკარა თავისებურებაა „ყარამანიანის“ ენისა.

II თავი - „ყარამანიანის“ ლექსიკა“ შედგება ოთხი პარაგრაფისგან. მოცემულ თავში განვიხილავთ სინონიმების სტილისტიკურ ფუნქციებს, „ყარამანიანის“ ლექსიკურ თავისებურებებს, ფრაზეოლოგიზმებს, პარალელებს „ვეფხისტყაოსანთან.“

საგნის ან მოვლენის სრულყოფილად დასახასიათებლად „ყარამანიანში“ ხშირად ერთმანეთის გვერდიგვერდ რამდენიმე სინონიმი გამოიყენება: ()..

„ყარამანიანში“ ხშირია ძველი და ახალი, უცხოური და ქართული ფორმების სინონიმებად გამოყენება.

„ყარამანიანში“ გამოყენებული სინონიმები ერთმანეთს ავსებენ, აზუსტებენ. როცა ისინი ერთსა და იმავე წინადადებაშია გამოყენებული, მათ ტავტოლოგიის თავიდან აცილების ფუნქცია აკისრია.

არქაული ლექსიკა - „ყარამანიანში“ მთარგმნელი ბევრ ისეთ ფორმას იყენებს, რომლებიც დღეს აღარ გამოიყენება, მაგრამ ეპოქის თანადროულია. ესენია: **განრომა, განრინება, სახმილი, სიყმილი, პერეული, ხადოდნენ და ა. შ.**

ალაგი – ბილიკი, გზა, მიწის ნაკვეთია (ზ. სარჯველაძე, 2001). **ფარსანგი** – სიგრძის საზომი ერთეული, 5-6 კმ. **სახმილი** იგივეა, რაც ცეცხლი (ღუმელისა), **პერეული** – ქაფი, **სრა** სასახლეა, **გოზა** – „მშვილდის რქა“, „მშვილდის მწვერვალი“(საბა (1) 1991), **ნუზლი** საგზალაია, **მწდე** – მერიქიფე.

„ყარამანიანში“ გვხვდება არქაული ზმნებიც: **ხადოდნენ, იშიშვით, ცრემლოოდა.** აქვე უნდა განვიხილოთ **მომნადირებელი//მომნადირებლობა: მომნადირებელი** – დამჭერი, შემპყრობია, **მომნადირებლობა** – დაჭერა, შეპყრობა (ზ. სარჯველაძე, 2001).

მთარგმნელი ხშირად იყენებს უდეტერთა არქაულ ფორმებსაც: **მუნ** – იქ **მწვე**–ძალიან, ძლიერ. **ყოლე**–სრულიადსავით (საბა (1)(1991). „ყარამანიანში“ არქაული ლექსიკა საკმაოდ მდიდარი და მრავალფეროვანია. ისინი არქაიზაციის მიზნით გამოიყენება.

„ყარამანიანის“ ლექსიკური თავისებურებანი - „ყარამანიანი“ ყურადღებას იქცევს ლექსიკურ-სემანტიკური თავისებურებებით, კერძოდ, ინტერესს აღძრავს სიტყვები, რომლებიც წარმოშობით დიალექტიზმებია, სამხრული მეტყველების შენატანია სალიტერატურო ენაში (ამგვარი ლექსიკა ძირითადად ჭოროხისა და მაჭახლის

ხეობების მკვიდრთა მეტყველებას დაუცავს. ამათგან ზოგი ზოგადად აჭარულისთვისაა დამახასიათებელი და არ დასტურდება სხვა დიალექტებში).

მოვიყვანო ამგვარ ლექსიკურ ერთეულთა მაგალითებს „ყარამანიანიდან“:
ფურცელი, მოღორება. ლალა, გოზა, გურზი, ნუზლი.

„ყარამანიანში“ შეჯავრების ნაცვლად შეზარდა გამოიყენება. გურზი დაუცავს სამხრულ კილოებს. საგდებელი, იგივე ქამანდი, მარყუჟიანი სასროლი თოკია. ქამანდი საქართველოში, განსაკუთრებით სამეგრელოში იხმარებოდა ცხენების დასაჭერად, „ყარამანიანში“ ეს სიტყვა გამოიყენება პირდაპირი მნიშვნელობითაც. ამავე ძეგლში დასტურდება **ზოსტერიც**, ისიც ქამარს აღნიშნავს.

ნასესხები ლექსიკა. „ყარამანიანში“ უხვადაა ნასესხები ლექსიკაც. მასში, როგორც ნათარგმნ ძეგლში, ბუნებრივია ნასესხები ლექსიკური ერთეულების პოვნა, რომელთა ერთი ნაწილი საშუალო ქართულის ძეგლებშიც გვხვდება.

იადგარი სახსოვარი, მოსახსენებელია, **დამბურა** – სიმებიანი მუსიკალური საკრავი. **დამბურა** (არაბ.) „ჩვენებურების“ მეტყველებაში საერთო სახელწოდებაა სიმებიანი ინსტრუმენტებისა. **დამბურას უკრავს** ფრაზეოლოგიზმია. ამგვარ სიტყვათა შემოსვლა ენაში სპეციალურ ლიტერატურაში ასეა ახსნილი: „ნასესხები სიტყვა ხშირად ისე გამოდის ხმარებიდან, რომ კვალს არ ტოვებს, მაგრამ მათ შემცველად იდიომი რჩება“ (ა. თაყაიშვილი).

მუნეჯიბი//მუნეჯიმი//მუნაჯიბი ვარსკვლავთმრიცხველს, ასტროლოგს ჰქვია აჭარულს დაუცავს **მუნეჯიბი** მკითხავის, მარჩიელის მნიშვნელობით.

ყული მონის, მსახურის მნიშვნელობით ფართოდ გავრცელებული სიტყვაა მთელ სამხრულ მეტყველებაში, **თაჯი** სამეფო გვირგვინს ნიშნავს. **ბოლუქი, ბოლუქ-ბოლუქად** გუნდ-გუნდად, ჯგუფ-ჯგუფად (ფშაურში გვხვდება **ბოლიქი** – ჯოგი (ღლონტი). ამავე მნიშვნელობით გამოიყენება **დასტაც** – ჯგუფი, რაზმი, ჯოგი; **საფი** (არაბ.) რიგი, მწკრივია.

„ყარამანიანში“ გვხვდება სპეციფიკური აღმოსავლური ლექსიკაც: **იელიმი, ალაჯი, რუბაბი, ბაბრი, ყაფიჩი, ბარყუმი, ნარა, ყაფიჩი, ჩაუმი, სტრატილანტი, ქურახანი...**

ფრაზეოლოგიზმები: ნაწარმოებში ყველაზე უხვია **ხელ'** კომპონენტისანი ფრაზეოლოგიზმი: **ხელთ იგდო, ხელში ჩავარდა, ხელი მიჰყო...** ეს უკანასკნელი

გამოყენებულია ფრაზეოლოგიზმადაც და სიტყვათა თავისუფალი შეხამებაცაა. „ხელის მიყოფა“ ნიშნავს შეხებას, ხელის მოკიდებას. „ყარამანიანში“ მხოლოდ ძველი მნიშვნელობით გამოიყენება, იგი საქმის დაწყებას არ ნიშნავს.

ძეგლში გვაქვს ხელის შენახვა, რაც ხელის აღებას, თავის შეკავებას ნიშნავს. ამრიგად, ხელის აღება და ხელის შენახვა სინონიმებია.

ამის შესახებ აღნიშნულია სპეციალურ ლიტერატურაშიც, რომ მოგვიანო ხანის ძეგლებიც დაცულია ამ შესიტყვების ზემოაღნიშნული მნიშვნელობა: შეხება, ხელის ხლება. ანალოგიური ვითარება გვაქვს სამხრულ კილოებშიც, კერძოდ, „ზედა აჭარულში, ჭოროხისა და მაჭახლის ხეობების მკვიდრთა მეტყველებაში“ (მ. ცინცაძე, მ. ფალავა).

საინტერესოა გული ველარ შეიმაგრა (თავი ველარ შეიკავა), გულის გამოცვლა (აზრის, მრწამსის შეცვლა); პირის შექცევა (უარის თქმა); პირის მორიდება (ზურგის შექცევა), თვალში ეცოტავა, გონებაში დამარხვა, გულის შეტრფობა/ სიყვარულის გულში ჩავარდნა/ ტრფიალის ისრის გულში განწონა/ ეშხის ტრფიალის გზნება, ცეცხლის დება/ მიჯნურობის ქამანდის შეპყრობა. სიყვარული გონების მარყუჟიანი თოკით, ქამანდით შეკვრასთან ასოცირდება, ზოგ შემთხვევაში იგი ტვირთია.

ხიფათში, განსაცდელში ჩავარდნა ძეგლში მრავალნაირად არის გადმოცემული. ეს ფრაზეოლოგიზმები იყოფა სტრუქტურულ ვარიანტებადაც და სინონიმებადაც.

თავდაღმა ჩამოგატყავებ – ეს მეტად საინტერესო გამოთქმაა, ერთგვარი მუქარაა და მხოლოდ „ყარამანიანში“ გვხვდება.

მტერზე მზაკვრულად თავდასხმას, დროისა მოხელთებას გადმოგვცემს ფრაზეოლოგიზმები: ჟამი იგდო, ჟამი ერგო, ჟამი დაეცა. გვაქვს სტრუქტურული ვარიანტები: ჟამის გდება//რგება//დაცემა// მოწევნა. ისინი ერთი სემანტიკის გადმოცემას ემსახურება. აქვე გვხვდება ფრაზეოლოგიზმი კუდით ქვა ასროლინა.

სასაუბრო სტილისაა ყბის დადგმა, რომელიც კბილის დადგმას, კბილის ჩამოსობას უნდა ნიშნავდეს.

სტრუქტურული ვარიანტებია ცნობის//ჭკუის დაფანტვა.

შიშის აღნიშნული ფრაზეოლოგიზმების სტრუქტურული ვარიანტებია: **გული გაუსკდა//ნალველი გაუსკდა; სულთქმა გულითგან//ღვიძლთაგან აღმოახდინა... მეტად საინტერესოა თვალში ეფუქსავატა და თვალში ეცოტავა.**

შერცხვენის გამომხატველი ორი ფრაზეოლოგიზმი **სირცხვილსა ფარდაგი დახია, ფარდაგი პირთაგან აგიკვეცია.** ჩვენი აზრით, სპარსული წყაროდან მომდინარეობს, რადგან ქართულში გვაქვს ფრაზეოლოგიზმი **ნამუსის ლეჩაქის ახდა.**

„ყარამანიანის“ ფრაზეოლოგიის შესწავლამ შემდეგის თქმის საშუალება მოგვცა: ამ ძეგლის მთარგმნელი ძირითადად ქართულ ფრაზეოლოგიზმებს იყენებს, ზოგჯერ მიმართავს პირდაპირ თარგმანს, ამასთანავე, ქმნის ახალ იდიომებსაც.

„ყარამანიანის“ პარალელები „ვეფხისტყაოსანთან“ ორივე ტექსტში დასტურდება შემდეგი სიტყვები: **მუტრიბი, სელი, მუქაფა, აჯა, სელი, ხვაშიადი, ჯაბანი და ა.შ.** საერთოა აღმოსავლური ლექსიკა.

ანდაზა-აფორიზმების სტილისტიკური ფუნქცია - „ყარამანიანის“ ავტორი ანდაზების პერიფრაზირებას, მოდერნიზაციას მიმართავს შესადარებლად, ანალოგიისთვის, აზრის ალეგორიულად გადმოსაცემადაც. საკვლევ ტექსტში დასტურდება ანტიანდაზა:).

დისფემიზმის სტილისტიკური ფუნქციები - „ყარამანიანში“ რამდენიმე ასეთი ფორმა გამოიყოფა. მაგ. **თმაასაკვეცი, როსკიპი, უნამუსო.** გვაქვს ვულგარული იდიომა: **გუშინდელი გამომძვრალი.**

ნაშრომის მესამე თავში განხილულია **სიტყვაწარმოება „ყარამანიანში.“ ხელობის სახელები** იწარმოება მე-ე აფიქსით, უფროობითი ხარისხის ფორმები - მიმართებითი ზედსართავისგან უ-ეს აფიქსით. **ოვან'** სუფიქსიანი ქონების ზედსართავი სახელი „ყარამანიანში“ ბევრია. **იან** სუფიქსი ქონების სახელებს ძირითადად აწარმოებს კომპოზიტაგან.

საინტერესოა მიმდებარეობა ნაწარმოები ზმნის ფორმები: **უნამეტნავესობდა, სირცხვილეულობდნენ.**

აბსტრაქტული სახელები - „ყარამანიანისთვის“ ნაკლებად დამახასიათებელია სი-ე მაწარმოებლიანი აბსტრაქტული სახელები, ჭარბობს **ობა** მაწარმოებლიანები.

ყურადღებას იქცევს მიმღეობათაგან ნაწარმოები აბსტრაქტული სახელები და კომპოზიციები, რომლებიც ორზე მეტი ფუძის შეერთებით არის წარმოდგენილი. (). არაერთგვაროვნებაა მათ დაწერილობაშიც.

ნაშრომის IV თავში განხილულია „ტროპის სახეები „ყარამანიანში“ და ტექსტის სხვა სტილისტიკური თავისებურებებიც.

შედარების სტილისტიკური ფუნქციები. 1. შედარების სუბიექტები (შესადარებელი საგანი) არიან: ფალავნები, დევები, მოლაშქრეები, მერიქიფეები, ასევე მათი ცრემლები, ნაკვთები, სახე, თავი, ფეხი, ხელი, მუცელი... შექმნილია გმირის მოძრაობა, განრისხება, შიში, თრთოლა, ტირილი, ბრძოლა, სისხლისღვრა...**2. შედარების ობიექტი** (რასაც ვადარებთ) ხშირადაა ხის ფურცელი (ფოთოლი, წვიმა, პლანეტები).

პერსონაჟთა სილამაზის გადმოსაცემად ავტორი მათ ადარებს სხვადასხვა პლანეტას, კერძოდ: „მზის ელვარებას“ მზეს, მთვარეს, ვარსკვლავს.

„ყარამანიანი“ საინტერესოა იმით, რომ მამაკაცი მზესაა შედარებული, ხოლო ქალი მთვარეს. ცრემლები ხშირადაა შედარებული მარგალიტთან, ხოლო ცრემლის ღვრა - წყაროსთან. ქალის მკერდს ბროლს ადარებს. სიბერისგან მოხრა ნაწარმოებში მშვილდ-ისრისას ჰგავს.

„ყარამანიანში“ გმირის თავი შედარებულია დიდ მთასთან, აბანოს გუმბათთან, თვალები – „ქურახანის სახმილთან“, პირი – „კლდესაგან გამოკვეთილ ქვაბთან“ და ვეშაპთან, ფეხი – აქლემთან, მუცელი – თხასთან, ხელის თითები – „ლომის ბრჭყალებთან“, მკლავები კი ჩინართან. ავტორი გაბრაზებულ გმირს ადარებს მთვრალ ლომს, გმირის გაბრაზებას წვიმას, ატირებული პერსონაჟების განცდების გადმოცემისას მწერალი ისევ ჰიპერბოლიზაციას მიმართავს. ტირილი შედარებულია მეორედ მოსვლასთან, განრისხებული გმირის თვალები ცეცხლთან.

ფალავნის გაცხარება ბრძოლაში შედარებულია ვეშაპთან, მგელთან, ძაღლთან, ღრუბელთანაც კი. აქ იკვეთება სახე-სიმბოლოები: მზე, მთვარე, ვარსკვლავი, წვიმა, წყარო, მარგალიტი, ცეცხლი, ვეშაპი, მგელი...

3. შედარების საშუალებითაა დახატული სისწრაფე, სიწმინდე, სიჩქარე, სიფიცხე, მოხერხებულობა, ოსტატობა, სილამაზე, მედგრობა, შეუპოვრობა, სიმხდალე, მოხრილობა...

გმირების მოძრაობა შედარებულია ელვასთან, ქართან, ვეფხვთან, გველთან, ქორთან. გმირის შეძახილი ქვეყნის დანგრევას ჰგავს. ფალავნის გულისცემა- ჭექა-ქუხილს, შეუპოვარი გმირი ურყევია, მთასავით დგას, შუბის ოსტატურად ტრიალი შედარებულია მკერავის მიერ ნემსის ხმარებასთან.

შედარების საშუალებითაა გადმოცემული სიჩქარე, ძლიერება, ტირილი, შიში, თრთოლა, გაბრაზება, საგნის ფიზიკური მონაცემები, გარეგნული ფორმა (მოხრა) ელვარება, სილამაზე, სულიერი თვისებები, მოქმედება, ბრძოლა, ტირილი სიკვდილი, მოძრაობის ტემპი, რიტმი.

მეტად საინტერესოა ორმხრივი შედარებანი, ფრაზები, რომლებიც სინონიმური პარალელიზმის პრინციპზეა აგებული. „ყარამანიანში“ შედარება უმეტეს შეთხვევაში ვით თანდებულიანია შედარებით იშვიათია ებრ თანდებულიანი ფორმები. ზოგჯერ სამივე ტიპის შედარებანი ერთმანეთის გვერდიგვერდაა.

ეპითეტის სტილისტიკური ფუნქციები „ყარამანიანში“ ხშირია ჰიპერბოლური ეპითეტები(მთისაოდენი ლახტი, მთისოდენი ფოლადი). სიმრავლე ხშირად უკავშირდება ზღვას. ისინი „ზღვისა ოდენ ლაშქარს“ ებრძვიან. ტექსტში ხშირია გმირის შეუპოვრობის, მჭევრმეტყველების, გარეგნობის, ძლიერების, ფიზიკური მდგომარეობის, სულიერი მდგომარეობის, განცდების, ქალის სილამაზის, ომის სიმძაფრის გამომხატველი ეპითეტები.

მეტაფორის სტილისტიკური ფუნქციები - „ყარამანიანში“ ძილი, დარდი, მწუხარება, გათენებისა და დაღამების სურათი, მოწონება და სიყვარული მეტაფორულადაა გამოხატული.

გმირის სახე გამოიკვეთება ისეთი ტრადიციული მეტაფორული ხატების შემწეობით, როგორებიცაა: ლომი, ვეშაპი. აღნიშნული მეტაფორები ემსახურება პერსონაჟთა რაინდული თვისებების ხაზგასმას.

ჰიპერბოლის და ლიტოტესის სტილისტიკური ფუნქციები. გაზვიადების საგანი არის ხმა, რაოდენობის დამარცხების გამომხატველი განცდები, ომის წყურვილი, მოქმედების მანძილი, კლდის სიდიდე, საომარი ცეცხლის სიძლიერე, მუზარადის სიდიდე, ლახტის ცემის სიძლიერე, რაოდენობა, სილამაზე. ჰიპერბოლას ავტორი იყენებს მხატვრული ეფექტის გასაძლიერელად.

„ყარამანიანის“ პესონაჟთათვის არაა დამახასიათებელი შიში, პირიქით, მათ შეუძლიათ მტერს, როგორს „მცირე ფრინველს,“ ცხვარს მოუსწრაფონ სიცოცხლე.

„ყარამანიანში“ გაპიროვნების მაგალითი ცოტაა: „ხმალი, ლახტი, შუბი და ისარი ერთმანეთს ემღერებოდნენ...

„ყარამანიანის“ სხვა სტილისტიკური თავისებურებანი

„ყარამანიანის“ გამოკვეთილი სტილისტიკური თავისებურებაა ფრაზების პლეონასტური აგება. ტექსტში პირნაკლ ზმნებთან ხშირად გვხვდება სუბიექტი (დილა გათენდა). ზოგჯერ ერთი და იგივე ფუძეა შემასმენელშიც და პირდაპირ ობიექტშიც: ლოცვა შეულოცა, ლოცვასა ილოცევდა.

პლეონაზმებს ქმნის ზმნისწინისა და ზმნიზედების ან თანდებულების გვერდიგვერდ გამოყენება: ქვე დაეცა, ზე ადგა

არის სხვა ტიპის პლეონასტურად აგებული ფრაზებიც: „შენ მოემზადე და მზად იყავ!“ (გვ.47) „საკვირველსა განკვირვებასა მიეცა“.

„ყარამანიანის“ მხატვრული ენა მდიდარი, მრავალფეროვანი და ექსპრესიულია. შემოქმედის მხატვრული ინდივიდუალურობის დასადგენი ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული და მაღალმხატვრული საშუალებაა შედარება, რომელიც ჰიპერბოლასთან ერთად ქმნის ნაწარმოების მხატვრულ სტილს. მეტად საინტერესოა ეპითეტი და მეტაფორაც, ანტითეზისთვის გამოიყენება ჰიპერბოლა და ლიტოტესი.

დასკვნები

„ყარამანიანი“ საშუალო ქართულის სარაინდო-სათავგადასავლო რომანია, რომელიც უშუალოდ უკავშირდება სპარსულ „ყარამან-ნამესა“ და მის თურქულ რედაქციებს. „ყაჰრამან-ნამე“ მიეწერება ტარსუსის, ზოგი ცნობით – ტარტუსის. „ყარამანიანი“ უთარგმნია ერეკლე მეფის სიძეს და სარდალს, დავით ორბელიანს (1716-1795). მან კარგად იცოდა სომხური და სპარსული.

„ყარამანიანი“ მნიშვნელოვანი ძეგლია ენობრივად, მასში ცალკე გამოიყოფა ძველი და ახალი ქართულის მოვლენები. თვალში საცემია პარალელური წარმოება.

- ძველი ქართულის მოვლენები: დასტურდება არქაული ფონეტიკური ფორმები: *მფრინველი, ტრედი, პილო, მეთახუთმეტე, ჩჩვილთა...*

„ყარამანიანის“ მორფოლოგიური არქაიზმებია: წრფელობითი ბრუნვა (ის გვხვდება საკუთარ სახელებთან, *ერქუა და ეწოდა* ზმნებთან); საკუთარი სახელის ბრუნვის თვალსაზრისით „ყარამანიანში“ არქაული ვითარებაა დაცული; კუმშვად-კვეცადი სახელი შეუკუმშავია (*ფანჯარისაკენ, ქვეყანითა, ბეგარად*).

რიცხვითი სახელის გადმოსაცემად „ყარამანიანში“ ხშირია არქაული ფონეტიკური და გრამატიკული ფორმების გამოყენება, ვე ნაწილაკიანი რიცხვითი სახელიც ამ ძეგლში ძველქართულისებურად იბრუნება.

ნაწარმოებში **ზმნის** სუბიექტური პირველი პირის ნიშანი ვ ხშირად დაკარგულია. სუბიექტური მეორე და ობიექტური მესამე პირის ნიშნები გამოიყენება ძველი ქართულისამებრ. მრავლობით რიცხვში გარჩეული არაა გარდამავალი და გარდაუვალი ზმნები. სუბიექტური მესამე პირის ნიშნად გვაქვს *ეს და ენ// ან'იც*. წყვეტილსა და მეორეში კავშირებითში ო'ს ნაცვლად გვაქვს ა სუფიქსი: *იგრძნა, სცნა, იცნა, იპყრა, შევიპყრა*).

ტექსტში ხშირად გამოიყენება **ზმნისწინთა** ძველი სახეობები (*შთა, გან, წარ, აღ*) პირის ნიშნები მოჭარბებულად გამოიყენება (*დასჯექ, შესცურდა, სდგებოდნენ, დავსდგე, განჰკვირდებოდა*).

„ყარამანიანში“ ძირითადად ევ-ემ თემისნიშნის ფორმები გვხვდება, არის ვიდმიდიანიც. გამოვლინდა I თურმეობითის არქაული იეს დაბოლოება (*გიმსახურების, დაუტევიების*).

ძველი მდიდარია უწყვეტლის ხოლმეობითის ფორმებით (*მოვილოდიან, ჩნდებოდიან, იქნებოდიან*). დასტურდება მეორე ხოლმეობითიც. ვნებითი გვარის ზმნის დაბოლოება ძველი ქართულისებურია (*ვენების, იმყოფების, დაიხარჯვის, ეშველებს, გვხვდება ენიანი ვნებითებიც და მ-ო აფიქსიანი მიმღეობები*).

ძირითადად დაცულია მსაზღვრელ-საზღვრულის ბრუნების სრული სახეობა, გვხვდება მასდარული კონსტრუქცია. უხვადაა ლექსიკური არქაიზმიც (*ფერხი, პერეული, ხადოდნენ*).

• ახალი ქართულის გავლენა ჩანს მოთხრობითი ბრუნვის ნიშნის გამარტივებიდან, ამავე ბრუნვაში საკუთარ სახელის გაფორმებიდან. სუბიექტური მესამე პირის ნიშნად ძირითადად გვაქვს **ნენ** სუფიქსი. გამოკვეთილია ზმნისწინის ფუნქციები: *თითობა*, მოქმედების დაწყებითობაც.

უწყვეტლის ხოლმეობითის მწკრივის გადავარდნის მაჩვენებელია ერთსა და იმავე წინადადებაში უწყვეტლისა და უწყვეტლის ხოლმეობითის ფორმათა გამოყენება. დასტურდება პირველი თურმეობითის ახალი დაბოლოება (*მოვივლია, აუშენებია, ამოუწყვეტია*). გარდამავალ ზმნათა I თურმეობითი მეშველზმნიანია (*მოუპარივარ*); შუალობით კონტაქტს ძირითადად აწარმოებს **ინ** სუფიქსი (*მოაღებინა, ესწავლებინა, ჩამოგვარიგებინებენ*). იშვიათად დასტურდება **ევენ** მაწარმოებელიც (*მოაკვლევინებ*).

* „ყარამანიანში“ შეინიშნება ცოცხალი მეტყველების გავლენა, რითაც აიხსნება სხვადასხვა ფონეტიკური პროცესი: **მეტათეზისი** (ხლმითა, გამავლიძე, ქრმადა, დაემგზავსა); **სუბსტიტუცია** (რავდენსამე,ზახილი); **ასიმილაცია** (მზგავსი, აღზდგე, ემგზავსებოდა, მეჯლიშში, გაშინჯა, ემუსაიბნენ); **დისიმილაცია** (გაბრთხილება, ანბავი, გასქდა, შეიტყუბა, შეიმცნია); **თანხმოვნის გაჩენა** (მჯიღვი, სამზღვარი); **ბგერის დაკარგვა** (ვიქ, პოეს, იპოებოდა, ბძანა, თითონ).

ყურადღებას იქცევს დიალექტური ნაცვალსახელები (*თვითეული, თვითეული, თვითო*); ანთროპონიმს დაერთვის წოდებითი ბრუნვის ნიშანი.

მდე/მდის თანდებული წარმოდგენილია დიალექტური ფორმით (*ციხემდინ, სალამომდინ, განთიადამდინ*). დასტურდება მდისინ თანდებულიანი ფორმებიც (*ფეხებამდისინ, თოკამდისინ, იქამდისინ*). საინტერესოა დამ-ის გამოყენება. ის დასტურდება თითქმის ყველა დიალექტსა და სამწერლობო ენაში. იგი სამწერლობო ენაში დიალექტიზმია. „ყარამანიანისთვის“ ნიშანდობლივია ზმნისწინთა და თემის ნიშანთა დიალექტური ფორმები.

„ყარამანიანში“ გვხვდება ლექსიკური ერთეულები, რომლებიც სამხრული კილოების შენატანია სამწერლობო ქართულში. სამხრულ მეტყველებაში გავრცელებული ბევრი სიტყვა ემთხვევა V-XVIII საუკუნეების სამწერლობო ქართულში დადასტურებულ სიტყვათა მნიშვნელობებს (*ფურცელი, მოღორება, ლალა, გოზა, ნუზლი, ქამანდი, ზოსტერი*).

* „ყარამანიანი“ მდიდარია პარალელური ფორმებით. მონაცვლეობს ახალი და არქაული ფონეტიკური ფორმები (*ათსამეტი/ ცამეტი, ფერხი/ფეხი*), სალიტერატურო და ცოცხალი მეტყველებისთვის დამახასიათებელი ფორმები (*სულთქმა/სულთქნა, წყრთა/ მწყრთა, ტყვილი//ტყუილი, ხვამალდი და ხომალდი*); ძეგლში გვაქვს ასევე ათშვიდმეტი, ჩვიდმეტიც და ათჩვიდმეტიც. გვერდიგვერდ გვხვდება შეკუმშული და შეუკუმშავი ფორმები (*ვეშპის, ვეშპით*); რიცხვში ფუძემონაცვლე ზმნებში სიჭრელეს გვიჩვენებს; აბსტრაქტულ სახელებში ერთმანეთს ენაცვლება *მაწარმოებლები:სი-ე//ობა,ობა//ება//სი-ე(სიამოვნე/სიამოვნება, სამამაცე/ მამაცობა, სიამპარტავნე/ამპარტავნება/ამპარტავნობა)*. I თურმეობითში იეს და ია დაბოლოებულიანი ფორმები გვერდიგვერდაც გვხვდება.

პარალელურ ფორმებს ქმნის ზმნისწინიანი და უზმნისწინო ფორმებიც (*სამგერლად//დასამგერებლად*). ასეთი ფორმები განსხვავდებიან ფუძითაც (*გაწყობილობა//გაწყობა*).

დასტურდება აგრეთვე ზედსართავი სახელების პარალელური ფორმებიც: *დიდრონი//დიდროვანი, უმჯობე//უმჯობესი*.

„ყარამანიანი“ განსაკუთრებით მდიდარია მიმღობის პარალელური ფორმებით. სწორედ აქ ჩანს ქართული ენის სიტყვათსაწარმოებელი შესაძლებლობანი და მთარგმნელის შემოქმედებითი უნარებიც. ტექსტში დასტურდება *პრეფიქს-*

სუფიქსიანი და სუფიქსიანი მონაცვლე ფორმები (საწადისა//საწადელი); პრეფიქსულ-სუფიქსური და სუფიქსური მონაცვლე ფორმები (მოიმედე//იმედული); პრეფიქსულ-სუფიქსურ წარმოებაში მონაცვლეობს სხვადასხვა აფიქსი (მაქებელი//მაქებარი), მონაცვლეობენ პრეფიქსული და სუფიქსური წარმოების მიმღებები.

* „ყარამანიანის“ ბევრი თავისებურება მთარგმნელის ინდივიდუალიზმის ნიმუშია: ძველი საინტერესოა იშვიათი მიმღებებით; მრავლობით რიცხვს აწარმოებენ საწყისები და აბსტრაქტული სახელები: *სწავლა, ქება, უსამართლოება*. ამგვარი რამ გვხვდებოდა თითქმის XIX საუკუნის I ნახევრამდე. მსაზღვრელ-საზღვრულის ბრუნებისას საყურადღებოა ერთი თავისებურება: ხმოვანფუძიანი მსაზღვრელი მოქმედებით ბრუნვაში დასმულ საზღვრულთან მიცემით ან ნათესაობით ბრუნვაშია (ბრწყინვალეს ტანისამოსით, საზაროსა ხმითა). რიცხვითი სახელი არსებითთან ერთად ბრუნებისას მოთხრობით ბრუნვაშიც დაირთავს ბრუნვის ნიშნებს: *ოცდა ოთხმა ათასმა*.

დარღვეულია სახელისა და ზმნის რიცხვში შეთანხმების წესები. ტექსტში აღრეულია სასვენი ნიშნების ხმარების წესები. კავშირების წინ წერტილისა და მძიმის გამოყენება აშკარა თავისებურებაა „ყარამანიანის“ ენისა.

სიტყვაწარმოებითი თავისებურებებია: „ყარამანიანში“ ბევრია ქონების ზედსართავი სახელი (ექვსფეხოვანი, ოთხთვალოვანი). იან' სუფიქსი ქონების სახელებს ძირითადად აწარმოებს კომპოზიტაგან (რვაჯილიანი, პირსაბურვლიანი, შვიდკუთხიანი).

„ყარამანიანის“ თავისებურებაა პლეონასტური წინადადებანი (ლოცვა შეულოცა, ქვე დაეცა, ქვე ჩამოვხედით, ქვე იჯდა).

„ყარამანიანში“ ხელშესახებია უცხო ენის გავლენა, უხვადაა ნასესხები ლექსიკაც (იადგარი, დამბურა, მუნაჯიმნი, თაჯი, დასტები) ეს ფორმები ვერ დამკვიდრდა ქართულ სალიტერატურო ენაში. საინტერესოა ფორმებია თავაზა და თამაშა. გვხვდება კალკებიც.

„ყარამანიანში“ გვხვდება ისეთი სპეციფიკური აღმოსავლური ლექსიკაც: იყლიმი, ალაჯი, რუბაზი, ბაბრი, ყაფიჩი, ბარყუმი, ნარა, ყაფიჩი, ჩაუმი, სტრატილანტი, ქურახანი...

საგმირო-საფალავნო ნაწარმოების მხატვრული ხერხები ერთგვარად წინასწარ განსაზღვრულია, მაგრამ „ყარამანიანი“ ამ მხრივაც მეტად საინტერესო ძეგლია. ნაწარმოების მხატვრულ სტილს ქმნის იშვიათი შედარებანი.

„ყარამანიანში“ გმირის ცალკეული ნიშან-თვისება არაბუნებრივი მასშტაბებით არის წარმოდგენილი, ჰიპერბოლიზებულია, რაც ნიშანდობლივია საგმირო რომანისთვის. ხშირია ჰიპერბოლური ეპითეტები. ასეთია გმირის იარაღის სიდიდის აღმნიშვნელი ეპითეტებიც. მწერალი მათი საშუალებით უშუალოდ და შთამბეჭდავად გვიხატავს გმირებს.

ტექსტში გმირის სახე გამოიკვეთება ისეთი ტრადიციული მეტაფორული ხატების შემწეობით, როგორებიცაა: **ლომი, ვეშაპი**. აღნიშნული მეტაფორები ემსახურება პერსონაჟთა რაინდული თვისებების ხაზგასმას, ვაჟკაცობისა და სიმამაცის წარმოჩენას. მზე „ყარამანიანში“ აღძრავს სილამაზის წარმოდგენას.

ჰიპერბოლა დამახასიათებელია საგმირო-საფალავნო ეპოსისათვის, ამითაა განპირობებული მისი ასე ხშირი გამოყენება ამ ნაწარმოებში. გაზვიადების საგანი არის **ხმა, რაოდენობა, საომარი ცეცხლის სიდიდე, მანძილი, კლდის სიდიდე, შიში**.

„ყარამანიანში“ იშვიათად გვხვდება ლიტოტესი. ნაწარმოების სტილს ქმნის მაღალმხატვრული შედარებანი, ჰიპერბოლა და მეტაფორა.

გამოქვეყნებული შრომები

1. ინდირა შალიკაძე - „ფრაზეოლოგიზმები ყარამანიანში“, ფილოლოგიური მაცნე III. გამომცემლობა „ივერიონი“, თბილისი, 2016;
2. ინდირა შალიკაძე - „შედარებისა და ეპითეტის სტილისტიკური ფუნქციები ყარამანიანში“, ქართველური მემკვიდრეობა, XX, ქუთაისი, 2016;
www.kartvelology.ge. www.atsu.edu.ge
3. ინდირა შალიკაძე - „ყარამანიანის ლექსიკური თავისებურებანი“, ჩვენი სულიერების ბალავარი, IX, თბილისი, 2017

Batumi Shota Rustaveli State University

Department of Georgian Philology

Faculty of Humanitarian Sciences

Annotation to Dissertation on

THE LANGUAGE AND STYLE OF “KARAMANIANI”

by

Indira Shalikadze

Speciality: Linguistics

Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for PhD Degree of Philological Science

Batumi, Georgia

Copyright

2018

**Dissertation has been performed in the Department of Georgian Philology,
Humanitarian Sciences Faculty of Batumi Shota Rustaveli State University**

Scientific Adviser:

Nana Tsetskhadze, Doctor of Philological Sciences,
Associate Professor at Humanitarian Sciences Faculty
of Batumi Shota Rustaveli State University

Opponents:

- 1. Mamia Paghava**, Doctor of Philological Sciences,
Professor at Humanitarian Sciences Faculty of
Batumi Shota Rustaveli State University
- 2. Maia Baramidze**, Doctor of Philological Sciences,
Associate Professor at Humanitarian Sciences Faculty of
Batumi Shota Rustaveli State University
- 3. Taliko Beridze**, Doctor of Philology,
Professor at Tbel Abuseridze State University

Defense of the Dissertation will be held on _____, 2018 at _____ o'clock at the meeting of the Dissertation Council of Humanitarian Sciences Faculty, at the following address: Batumi, Ninoshvili Str. №35. Room №36..

The content of the Dissertation can be accessed at Ilia Chavchavadze Library of Batumi Shota Rustaveli State University (Batumi, Ninoshvili Str. №35), as well as at the website of the same university.

Secretary of the Dissertation Board,

Doctor of Philology,

Associate Professor

Natela Partenadze

General Characteristics of Thesis

The subject of research: "Karamaniani" is the most interesting work among the translated Georgian monuments. The Georgians read translated into Georgian "Karamaniani" with great interest centuries ago, and it became their "spiritual food". The simple and interesting language, the rare diversity of forms attract a reader's attention. The existence of parallel forms is the general characteristic of the written language of the transitional period, however, it should be noted that this monument is interesting in many respects.

The influence of the ancient Georgian language on the language of this monument is great: the archaic layer stands out both in the phonemic structure and in morphology, syntax and vocabulary. The greatest interest is the study of the peculiarities of verbal forms, personal forms, conjugation of the verbs with "av" and "am" and the verbs, expressing the action occurring sometimes. At the same time, it is necessary to study the influence of lively speech, spoken language.

A particular attention should be paid to the study of lexical fund and phraseology, because figurative words are those specific units that make up the metaphorical image of the universe and, therefore, cannot be translated.

It is even more interesting to establish the origin of this or that phraseological unit (the old Georgian or the new one), to find out whether it is the fruit of author's creativity. Such an approach to the problem is also relevant for the study of phraseological system of the Georgian language.

The monument is important from a stylistic point of view, and its comprehensive study will help to reveal the place of this work in the spiritual heritage of the Georgian people, in the

history of the literary language, in translated literature. The artistic potential of the translator has been revealed in the analysis of style and the comprehensive study of the defining artistic means.

The relevance of the topic: „Karamaniani“ is an important monument in terms of grammar and fiction. Its linguistic and stylistic characteristics have not been studied thoroughly yet. The study of linguistic features and style of a particular writer or work is relevant in all epochs. The urgency of the study of "Karamaniani" is conditioned by that epoch, the transitional period to which the translation belongs, as it completely reflects the processes that took place in the Georgian literary language: the diversity of forms, the infusion of a living stream of speech, the struggle of the old and the new, the confusion in the formation of a certain grammatical category.

It is interesting to reveal the lexical peculiarities, genre specificity and artistic side, the artistic means, determining the style, and rhetorical figures. It is also important to clarify which authors and literary trends have influenced the work, and what parallels can be performed with other works. Proceeding from the above mentioned and according to many other aspects, the linguistic and stylistic analysis of “Karamaniani” reveals the individuality of creativity, which distinguishes works of the same era and genre from other translated works.

The objectives and goals of the thesis are:

- to study the grammatical norms of Georgian literary language of XVIII century, analyzing “Karamaniani”;
- to determine the role of the old forms of this period together with the new ones;
- to define parallel forms of old and new literary language;
- to identify the impact of lively speech on the language of "Karamaniani";
- the study should clarify the essence of the Georgian-Persian language relations;
- the analysis of phraseology should undoubtedly disclose the nature of the translation, the study of which is not our immediate goal, but we can not ignore it;
- along with the linguistic features, it is necessary to identify what artistic means create the style of this literary monument;
- the intertextual analysis of this work is also of great interest as well.

Methodological basis of the paper is presented by descriptive, comparative-contradictory methods; the method of linguistic observation; the method of semantic-pragmatic analysis.

The theoretical value of the present work is determined by the fact that it contains the materials that are interesting for linguistics, lexicology, dialectology, stylistics and literary studies in general.

The practical value of the research: its results can be used to study the History of Georgian literary language, Lexicology, Dialectology, Text Linguistics, Practical Stylistics (writer's language and style).

The scientific novelty: the issues of poetic language and style of "Karamaniani" have been studied in the present work for the first time. There are only few articles about the ideological-artistic and linguistic features of the given work, including ours as well, though the monument is not fully studied; it has not yet been a subject of complex research.

The structure and volume of the thesis: The work consists of the Introduction, four Chapters and Conclusions. The paper includes a list of used scientific literature and definitions of abbreviations.

Chapter I deals with the study of the linguistic peculiarities of "Karamaniani"; Chapter II discusses the lexical peculiarities of "Karamaniani"; Chapter III analyzes the word formation in "Karamaniani "; Chapter IV defines and studies the types of tropes and their stylistic functions.

The content of Dissertation

Introduction

The introduction deals with the substantiation of the right choice of the investigated problem, as well as the relevance of research, novelty, goals and objectives.

Georgian "Karamaniani" is an adventure novel. The works of this genre were widely spread in the Middle Ages, especially in the Eastern literature of XVI-XVII centuries. The creation and dissemination of such works were promoted by the richest national traditions of prose and relations with neighboring countries.

"Karamaniani" is directly related to the Persian "Kahraman-Name" and its Turkish editions. It is considered that "Kahraman-Name" was written by the writer of the classical epoch, Abu Dahr Ibn Haasan Ibn Ali Ibn Musa Tarsus, or Tartous according to some other sources. There is no information about the latter one.

"Karamaniani" was translated by Erekle King's son-in-law and commander, David Orbeliani (1716-1795). There are different opinions about the origin of the original. Some consider the Persian text as a source, others - the Turkish one. Academician K. Kekelidze adheres to the first point of view (K. Kekelidze).

Chapter I – The Linguistic Peculiarities of "Karamaniani" consists of three paragraphs. It deals with the discussion of the phonetic, morphological, syntactic peculiarities of "Karamaniani".

Assimilation. There are some cases of a complete and partial assimilation of consonants **s|z, s|sh**. For example, **mzgvsi, aghzdga, gardmozdioda, mejlishshi, gashinjes, pashkunji**.

Dissimilation. In "Karamaniani" the final consonants often become voiced: **esred, diagh**. There are many other examples of dissimilation in the monument: **f / b, h / kh, p / b, ch / ts: gabrtkhileba, emusaibnen, eshkhi, sheitkhubna, sheimtsnia**.

Metathesis. There are frequent cases of metathesis of consonants **l / m, v / gh, s / kh, z / g, m / r: khlmis, gamavghidze, daemgzavsa, krmis....**

Substitution, i.e. alternation of sounds, is also peculiar to the language of "Karamaniani": **ravdensame, zakhili...**

The emergence of sounds. There are few cases of the following consonant emergence in the monument: **v, m, n, r - mjighvi, samzghvari, chandrisodenni, khrmali...**

The loss of the sounds was caused by the influence of lively speech. The sonorous consonants **r, v, m** are lost in Auslaut und Inlaut: (**vik, poes, ipoeboda, bdzana, titon**).

Archaic forms. The influence of the Old Georgian in the language of "Karamaniani" is great. The numerals are represented by archaic forms: **atkhutmeti, samotsdaatkhutmeti**.

The words **tređi, pilo** are also archaisms; there is no consonant **m** in these words yet.

The deafening consonants were peculiar to the Georgian language from the very beginning, however, they were lost in the next period. The old form **chchvili** is preserved in "Karmaniani". The dissimilation has not yet occurred in the word **sunneli**.

Parallel phonetic forms. There are many parallel forms in the monument: **khvelaka/khvelakha, tskhrta/mtskhrta, khvamaldi/khomaldi, perkhi/pekhi, tadarigi/tadariki**.

The parallel forms are created by **substitution** of **u** and **v: tkhvili/tkhuili**. There are also some examples of **substitution** of **o** and **v: raodeni/ravdeni**.

The forms, that are characteristic for literary and lively speech, mutually replace each other.

There are some interesting examples of the parallel forms of abstract nouns **siakhloe/siakhlove; sultkma/sultkuma** (meaning "sigh") (Z. Sarjveladze).

Parallel forms are **mprinveli/prinveli, ex: mprinveli – prtebiani tskhoveli, haersa shina maveli, mkone oris prtisa da oris pekhisa** (N. Chubinashvili). As we can see **mprinveli/prinveli** is a noun. In the researched text **mprinvale** is not found, what means that this form has already become a noun. In another example, in the word **prinveli** the letter **m** is missed, so we are dealing with a new form.

In the investigated text the word **ambavi** is found in two forms: **ambavi (n/m)** and **ambavi**. The same situation is in the literary of XIX century as well.

A numeral **tsameti** has two phonetic options, the old and the new ones: **tsameti/atsamet, atshvidmeti/chvidmeti/atchvidmeti**.

In the form **atchvidmeti**, **t** and **sh** are combined in complex **ch**. Therefore, the monument simultaneously combines the old, the new and the combined forms of this word; the influence of lively speech is clearly visible in this example.

Thus, the most significant phonetic peculiarities of "Karamaniani" are archaic forms, although, there is a great influence of lively speech, which explains such a phenomena as metathesis, substitution, assimilation, dissimilation, appearance of a consonance, loss of a sound, etc.

As for **morphological peculiarities**, in some cases the ending of **nouns in Ergative case** is found in archaic, complete form (**sikvdilman,naghvelman**), while in other cases it is simplified: **khmam, devma, magharom, paskunjma**.

The nouns, ending with consonants in the root, often cannot be compressed. The endings of Conditional are **t** and **d**. The impact of lively speech on the language of the monument is evident, although there are found literary forms as well.

Formation of Plural. There plural endings **–ebi** and **–ni** are frequently used of in "Karamaniani".

There is also found an interesting form **shamdnebi**. According to A. Shanidze, "as there are no independently used forms **“chama”** and **“shani”** in Georgian, **dan** cannot be separated in the word **“shandali”** for formation. In XVII-XVIII centuries, the use of the common form **“shami”** resulted in formation of **shamdani** ("candlestick"), which subsequently was phonetically changed into **shandali** (A. Shanidze).

The endings of cases are often extended.

Peculiarities of proper nouns declination. "Karamaniani" contains such cases which do not exist in modern Georgian any more. For example, the verbs **erkua** and **etsoda** can be conjugated in "tsrpelebiti" (true) case. The anthroponym does not have the ending of the Nominative case (**khahraman** devebman aitatses, **khatran** uprosi ikho, **khatran** shvidi tsli ikho **kharaman** lashkarta sheeria), it is not found even in the reversed order and in **a kind of syntagma** (**iaman palavansa, khatran palavani, ushang khelmtsipeman**).

Ergative case is characterized by diversity of roots without suffixes and prefixes, what also represents **archaisms** of the monument (**kharaman ese daidastura, nakha kharaman**). **The**

archaic forms seem to prevail over the new ones, but there are still cases when we meet the **simplified** proper nouns in Ergative case: **shipranjam, gardankeshanma, kharamanma...**

Proper names in vocative case take the suffix of this case (**saabkharano**). This fact became known in X-XII centuries. It was a phenomenon, peculiar to lively speech, but the literary language did not accept it.

Thus, in terms of declination of proper nouns, "Karamaniani" preserves the archaic order, the influence of the new Georgian is weak. It can be seen in the simplification of the ending of Ergative case, and the influence of the lively speech is observed in adding of the ending of Vocative case to anthroponyms.

Adjectives are often used in "Karamaniani" to describe the features of characters.

Proceeding from the heroic-chivalrous plot of the content, the comparative forms of adjectives are mostly used in the text. In some cases only **-u...-e (umjobe, udznele)** are used, and in other cases **- -u...-es (udznesi, usadzaglesi, ubiltse, umkhralesi)**.

Sometimes there can be found together such forms as **dzneli/sadznelo/sadzniado, didroni/didrovani**.

The archaic morphological form of numeral is rarely found in "Karamaniani". The written quantitative numerals, expressing hundreds and thousands, are frequently used in the monument. Perhaps this was a misprint in the text and the publisher should have paid attention to it, but it actually reflects the situation existing at the time of writing manuscripts, and it is also possible to imagine the very history of the manuscripts itself: different scribes wrote them differently.

The numeral with a particle **ve** is met with and without suffixes. The form of numeral with a particle **ve** of genitive case is used in nominative case. We have examined the examples of dative case as well. There can be found the forms with separable particles in other cases as well.

The words **ornive** and **ortave** are found in plural in Nominative case.

Archaic phonetic and grammatical forms are often used for numerals in "Karamaniani"; the numerals with particle **ve** are inclined similarly to the Old Georgian.

Personal, negative and definite pronouns do not show any peculiarities in this monument. **Demonstrative pronouns** are **ese** and **ege**. There are some other **archaic** forms of demonstrative pronouns: **egeodeni, eseodeni**. A possessive pronoun **tavisi** is represented both in **compressed and uncompressed** forms, where the **compressed** forms prevail. A pronoun **titoeuli** is represented by dialectic forms: **tviteuli, tvito**. There are forms with **inseparable particles**: **ramdensame, ramdenisame, visme**. **Possessive pronouns** are declined completely: **chvenis** sitsotskhlesao, **chvens** kvekhanasao. Demonstrative pronouns, used together with a noun, are characterized by some peculiarities: **amas game**.

There can be found such type of **pronouns** as **chemda, shenda**. These forms are the same as **chemtvis, shentvis, mistvis**.

2.5. There are **peculiarities of the modifier-modified declination** as well. The type of modifier-modified declination is completely preserved in “Karamaniani”, what characterizes it as a Georgian monument (ormotsis dgis paemanis, otkhis atasis kalakisa, atas orasis kundzulisa, ertis khlmis dakvrit).

The peculiarity of the work represents the fact that, when the modified is in Instrumental case, the modifier with a root ending in a vowel is either in Dative or Genitive case (**brtskinvales tanisamosit, sazarosa khmita**).

2.6. Verb. Peculiarities of verb affixes. The prefixes of subjective first person **vu** are not found in nouns beginning with vowels (avel da **ukure; sheulotse** da mitsa pirzedan shevakare) (**v** is lost even when a verb starts with **v (chavardi)**).

Indirect object person takes the infix **s** even when a subjective person is the first one (**davstanjot**) and a verb is a single person (**shevstsukhdi, davsdgeo, davtsukhdi**).

Sometimes the affix of the subjective first person is double expressed in the compound predicate (**davmpalvikav, gavokhrebulvikav**), **subjective second person infix** is also preserved (**dasjek, dasdek**).

Suffix –nen is used for subjective third person in “Karamaniani” (**tsavidnen, ikurebodnen, iakhlmen, mividnen, aikharnen, gaemartnen**). Sometimes suffixes **-es (sheikharnes, mivides, ukhmobdes, miegebnes)** and **en (shekrben, apirobden)** are met. .

In some verbs there is **substitution** of the third subjective suffix: there is **-a** instead of **–o** (**igrdzna, stsna, ipkhra, shevipkhra, dagastsra, miikhrdna**).

There are also verbs with a suffix **s** before **t** – a suffix of the subjective person in plural: **utkvamst, daukravst**.

The peculiarities of verb prefix. The text of “Karamaniani” often includes the old forms of verb prefix: **shta, gan, tsar, agh (shtadit, shtavardi, shtavagde, gankrdzavit, ganekvirvebina, tsarmmgzavna, aghvprindit, aghdughda)**.

The simplified form of the verb is rarely used in the text (**gaemartnen, tsavidnen**). The most interesting are forms of verb suffixes **ukun (uku>uk) (ukukarda, ukmoviktse)**.

“Karamaniani” is characterized by **the substitution of verb suffixes: da’/mi, mi’/shemo’, sham/tsamo’, she/ga’, tsa’/ mi’, mi’/mo’**. ex.: **miemshvidoba, shemoitsva, shegebda, tsaegebnen, mieperen**.

Verbs and participles sometimes contain a dialectic form **ma-** of prefix **mo-: mamtsa, mamgone**.

The prefix **mo-** is represented as **ma** in one part of dialects: mamitana, maitana, maitchra... **ma** can be found in the Khevsurian, Pshavian, Kartlian, Kakhurian, Imeretian dialects "(B. Jorbenadze); It is noteworthy that "**maakhrian, maaskhamen, mampares, gamamikhvana** forms can be met in the Samkhruli dialects: Tao and Shavshuri" (M. Paghava, N. Tsetskhladze).

The prefix **da-** in "Karamaniani" often points to one action: **datamamdnen, daretskha, daekazmnen, daadzro, daemzada.**

Sometimes a verb prefix performs the function of initial action: „tu shen chemtvis ar gemtera, mets ar **agimterdebodio.**

Forms of Conditional Future. There are used a lot of forms in "Karamaniani" that are already out of use; they express conditional future. (**chndebodian, iknebodian, dasdzrevdian, itsodian, inatridian, movidodian**).

Therefore, there are found plenty of verb forms which point to the fact that the monument mainly preserves the old Georgian language, though, the new norms are also trying to be established next to the old ones, but they are still weak. For example, „esevitaris turpisa ktsevisa **movidoda,** romel ... mterni tu mokhvareni kebasa **sheaskhmidian**“, „orive martorkisgan **gardakhndnen** da kveitad ertmanets **ebrdzodnen,** jachvsa da javshansa ertmanertsatsatsarsavit **akhevdian**“; „Karamans tavsa **gardaakhares, dalotses** da kebasa sheaskhmidian da ... khelmtsipes tana **miikhvanes;** „sikvdilsa **mietsemodian,** rom omi veravin **gaustsora.**

The form of Conditional Future II is rarely met in "Karamaniani": **mostskhvitis da gardavardis.** This series (Kholmeobiti) is the oldest one, while others were established later“(G. Gogolashvili).

Thus, the forms of Conditional Future in "Karamaniani" are the archaic ones.

The peculiarities of verb infixes use. In "Karamaniani" there can be found the substitution of the following infixes: **-eb-/-ob-, -am-/-av-, -av-/-am- (apirobdia, shegisvavs, nakham).**

The infix **-am** – is often used instead of infix **-av-** in manuscripts of XIX century. The substitution of consonants **v>m** is found in the following dialects of Georgian language: Kartlian, Kakhetian, Upper Imeretian (B. Jorbenadze).

In some cases the infixes are superfluous, and in other cases they are few.

From this point of view "Karamaniani" contains the peculiarities of written Georgian literature of the V - XVIII centuries. There can be found verbs with infix **-ev-** (**parevdes, shekerevda, shemomkhedeveda, shemokrevdis, movkvlevdi**).

Monuments of the old Georgian language are rich in such examples. According to A. Chikobava, there are independent infixes, and they are older than **-av-** and **-am-**. They are from

different dialects. This idea is shared by I.Kavtaradze, P. Jajanidze, B. Tskhadadze. Z. Sarjveladze considers that "the existence of **-ev-** and **-em-** forms in all three forms in written Georgian language represents **dialectism**" (Z. Sarjveladze).

In this monument we can rarely meet forms with **-mid-**: **ilotsvida**, **aghritskhvida**, and **-av-**: **shekhedavda**, **Uelavda**, **hklavda**, **ikhilavda**.

As for Passive Voice, there basically are used old passive forms in "Karamaniani": **evnebis**, **imkhopebis**, **eshvelebis**, **daikharjvis**, **metskhalvis**.

There can be met the passives with **-n-** (**sheekazma**). Instead of passive **-n-** there is used **-d-** infix: **mokhsenda**, **gamgzavrda**, **gavmgzavrdat**, **daglijda**.

Such forms are found in monuments and dialects of the Georgian language of XII-XX centuries. The modern literary Georgian recognizes only the prefix forms of these verbs. "Prefixal production appears to be the main and at the same time the archaic layer of the Georgian language" (L. Nozadze).

In "Karamaniani" a verb **sheshineba** forms its passive form with the help of a suffix (**sheshinda**), what is affected by the New Georgian.

The peculiarities of contact forms formation. In "Karamaniani" Contact is mainly formed by **confix a-in**: **moaghebina**, **estsavlebina**, **chamogvarigebineben**, **gaekvavebinat**, **moatanina**, **asunebina**.

Confix **-evin-** is rarely used in the text (**atkhrevines**). "Karamaniani" follows the norms of the New Georgian in the process of inclusive contact formation.

The peculiarities of the formation of individual inflectional paradigm (rows). In the I-II persons of Intermittent and Imperative II rows, the suffix **-v(i)-** is added to the infix **-e-**, where **i** is sometimes omitted: **chavagdevit**, **tsamovighevit**, **davagdevit**, **itskhevit** ... (p.157). These types of forms are also found in other Georgian monuments as well. They were preserved in "Kartlian (**vnahevdi**, **vnahehi**), Upper Imeretian (**vikhidevi**, **vikhidei**) and Imeretian (**movusevi**, **tsavusevi**) dialects" (B.Jorbenadze); "in Upper Adjara in Muhajirs' speech, but not in Lower Adjara (M.Pagava, N.Tsetskhladze). Some researches believe that **-ev** is a common Georgian suffix" (N. Tsetskhladze, D. Akhvlediani).

There can be found forms of "**aarchiva**" type in "Karamaniani". In special literature we can read that the suffix **-ev**, which forms a verb root, is modified into **-iv** in series II. „The complete form of the suffix **-iv** is preserved in dialects. Such forms are quite common in the language of writers of XIX century (G. Gogolashvili).

There are also a suffix **-iv>i**: **gamostsiva, aarchiva, shemoutiva, miaghtsiva, apativa, moukniva, astsiva**. Subjunctive II is mainly formed with old forms: **viakhlnet, davikhotsnet, vetsadnet**.

Therefore, the archaic forms are preserved during the formation of rows of series II in “Karamaniani”.

The peculiarities of Turmeobiti I (Turmeobiti I refers to the action in the present, which is the result of an unseen action that took place in the past). The use of a suffix **-ies** is prevailed in old monuments, however, in lively speech there must have been dominated a suffix **-ia**. It has become frequently used in the written monuments since XI century. The old forms are mostly found in theological texts, while secular literature includes only new ones. The new forms were found in the Nikorsminda Charter of XI century, in David Aghmashenebeli’s Will, in other charters of XII-XIII centuries.

In “Karamaniani” there can be found several forms of Turmeobiti with suffix **-ies**: **gimsakhurebies, dautevebies, sheumosies**.

There are frequent cases of new forms of Turmeobiti I: **giknia, migitsiat, shegipkhria, hkonia, damorchilebia, miutsia, amoutskhvetia, shegipkhriat...**

The forms **-ies** and **-ia** of Turmeobiti I sometimes are used together in a word: **tsarutatsiat, dautevebies, damimorchilebies, damitrgunavs, momivlenia**.

Thematic markers **-av/-am** preserve the marker suffix in Turmeobiti I: **aumartavs, gisvams, gikhilavs, mouklavs, gangidzrakhavs**.

There are found such forms of Turmeobiti I and II as **aghzrdil var, chavardnil khar, movsul var, tsarsul vikhav**.

Stative verbs in present sometimes have a new suffix **-gmosia**.

In plural verbs with substituted roots keep the rule (**motsvividnen, gardmotsstsvividnen**), or vice versa: **gardmovardnen, gardmoagdes, chamoagdo**.

Peculiarities of individual verbs. A verb “**mosvla**” in “Karamanani” is peculiar: there is an inflex **-ve** instead of **-ved** in discontinuous row (**shevel, mivel**). There are also met the forms of Imperative II (**moved, gaved**).

Participle. In "Karamaniani" there can be found roots with a vowel **a** in the end: **tavaza** and **tamasha**. The dictionary, attached to the monument, interprets **tavaza** in the following way: The rule of respectful behavior; treat with respect; modesty politely, respectfully.

A form **tamasha** has come into Georgian since XII century. The form, found in "The Knight in the Panther's Skin", points to the fact that it was borrowed, and the form, interpreted as

"performance, show", found in the texts of the Renaissance, belongs to the later period and is allegedly related to Turkish. A new word **tamashoba** was formed by the Georgian suffix **-oba**.

Stsavla, keba, usamartloeba - these nouns do not produce plural, but in "Karamaniani" there are found plural forms of **-ebi** in abstract nouns **stsavlaebi, kebaebi, usamartloebaebi**. In special literature, it is noted that the plural suffix **-eb** was not used in nouns ending with **-a-**; the complex **a-e** was not changed until almost the middle of XIX century, and this fact explains why "a" is still preserved in the letters by Nikoloz Baratashvili or others " (I.Kavtaradze).

The monument contains interesting rare participles: **momkhmaro, mtse, shemtsode, monatre**. Participles with affixes **m-o, m-e, mo-e** are peculiar to the Middle Georgian. In "Karamaniani" **medgari** is used with a new meaning: **medgrad** ibrdzodnen, **medgrad** itskina. **Metsnieri** has two meanings there: a person who has knowledge and a relative. Together with **metsnieri** there is met such a form as **mtsnauri**. The affixes **m/ ar** and **ma-ar** often replace other affixes. There are also archaic participles in the monument: **darchomili, narchomi**.

Verb affixes of a participle mainly represent archaic forms.

The action, indicating the exit from somewhere, is represented by a suffix **-gan**. In the forms **jamitgan, ghvidzlitgan** a suffix **-gan** has not yet become **-dan**.

The monument preserves archaic forms, and suffixes are sometimes represented independently. The forms of a simplified suffix **-shi** are also found there, though very rarely. The peculiarity of the monument is that a modifier with the nouns with a suffix **-vit** can be in different cases (Dative, Genitive): **mtvralis lomsavit, natsems katsivit, mtvralis lomsavit**.

There is also found the form **-zedan**. It can be met separately and is attached to a noun. It is used in other written monuments and in the Upper Adjarian as well. In the monument there is a simplified **-zed** form.

A suffix **-mde/-mdis** in "Karamaniani" is represented by literary and dialectic forms. The forms with a suffix **-mdisin** are also found in the text.

In special literature it is noted that the suffixes **-mdisin/-mdisi** are taken by a contamination of **-mdis** and **-mdin** forms peculiar to such dialects as "Kakhetian, Kartlian, Mtiulurian and Tushetian " (B. Jorbenadze).

"Karmanani" has a lot of forms with a suffix **-dam**. A suffix **-dam** (the variant of a suffix **-dan**) is met in the Middle Georgian monuments of many Georgian dialects, as well as in the Eastern dialects and the Samkhruli. The text also contains the form „**daghme**“.

The peculiarities of using suffixes are also found in “Karamaniani”. A suffix **-ken** is attached to a form **shinat** - **shinatken**. An archaism is represented by the fact that in “Karamaniani” a particle **a** produces a question what is peculiar to "Martyrdom of Shushniki" as well.

The interjections of “Karamaniani” are: **vaime, vai/va, hei, mash, arika, shabash, hoi...**

Parallel morphological forms. "Karmaniani" is especially interesting with the existence of parallel forms. Suffixes **-oba, -eba** and prefix-suffix **si-e** are found to produce nouns that denote abstract concepts. A suffix **-oba** "comes from the primary source and is complex. Today this suffix has more relation to a noun than to a verb "(A. Shanidze). "A suffix **-eba** has the same source of origin as **-oba**, but today, in some cases, it has almost no connection with its original source. Unlike **-oba**, it forms nouns from the adjectives with a suffix **-ier**" (A. Shanidze).

Si-e // oba. Si-e. „These derivatives are almost the same, but the difference is that **oba** is formed from the roots of such nouns that determine an object, while **si-e** is derived from the roots of such nouns that denote a feature, an attribute of an object“ (A. Shanidze).

The following affixes alternate in abstract names:

Suffixes oba//eba//si-e and prefix-suffixes (ertguloba/ertguleba, gulovnobaga/gulovneba; mkhilaruloba/mkhilaruleba/simkhiarule; ampartavneba/ampartavnoba/siampartavne; siamovnobaga/siamovneba.

Parallel forms are obtained by the use of the old and new forms of a verb affix in abstract nouns (**gakvirveba//gankvirveba**).

The forms with and without affixes alternate with each other (**tskhaloba//motskhaleba**).

The parallel forms of abstract nouns sometimes vary from each other not by a formation, but by a root (**gantskhobiloba//gatskhoba**).

A//oba alternates in the beginning. Parallel beginnings are used in one and the same sentences as well.

There are a lot of forms of participle parallel formation in "Karmaniani". **Prefix and prefix-suffix participles** are often replaced by one another. Namely, **a prefix sa- and a prefix-suffix – sa-el**.

The suffixes m//m-el also substitute each other (mnakhavi//mnakhveli). The parallel forms are created by forms with suffixes **m//m-are (mtsoli//mtsolare)**. Present participle in the Old Georgian sometimes cannot be produced from a verb, and it is necessary to use the initial root. The investigated text includes the forms with a prefix **oden-** as well (**mtsoli, mdgomi,**

mskhdomni), and **m-are** is replaced by **m-el (mdgomeli)**. Parallel forms can also be found in one and the same sentence: **mskhdomi//mskhdomare**.

Different affixes are often replaced by one another in prefix-suffix formation: ma-ar/-ma-el, m-e/ m-el, sa-o// sa-el (makebeli//makebari, mkone//mkonelni//mkonebeli, mtsodne//mtsodneli, sazario//sazarekloi).

The special literature notes that suffixes "**-ar, -ur, -ir, -er** belong to one area dialects, and **-el, -al, -il, -ul** to another one" (Arn. Chikobava).

The forms of suffix formation also alternate with each other. Instead of a suffix **-il** in "Karamaniani" there is used a suffix **-ul: danakhili//danakhuli**. „The existence of parallel formation participles can be explained by dialectality in the Old Georgian“ (B. Jorbenadze).

Prefix and suffix formation substitution. In "Karamaniani" **narchomni, gadarchomili, darchomili** are parallel forms. A prefix **-na** and suffixes **il/ul** can replace each other (**natsvivni, natkvami// chamotsvinuli, tkmuli**). A similar form is found in Kizlar-Mozdokian and Kakhetian dialects.

It is considered, that "prefix-suffix formation of participle was more peculiar to the Old Georgian, i.e. the prefixal forms of the New Georgian existed together with the suffixal ones in the Old Georgian "(E. Osidze).

Prefixal formation is considered to be the oldest one for Georgian. A prefix **na-** is used in "Karamaniani": **natsvivni, natkvami. Chamotsvivnuli** is a parallel form of **natsvivni**, while the parallel form of **natkvami** is **tkmuli**. "The participle forms with a prefix **na-** in "Karamaniani" are the oldest and the most common ones" (N. Tsetskhladze).

Ivane and Vakhtang Imnaishvili separate forms **na-eb//na-ob** among participles with a suffix **-na**. They also indicate that **-av, -eb, -ob** are the thematic marks, but these forms are separately allocated in order to be seen more easily (V. and I. Imnaishvili). Such forms are found in "Karamaniani" as well. Parallel forms are created by **verbs with and without affixes: sadzgerlad//dasadzgereblad; dasakravad//sakravad; shepkhrobili//pkhrobilta; tserili//datserili.**

Generally there are rules for distributing affixes according to the roots, but such rules are not respected in "Karamaniani".

To find out the syntactic peculiarities of "Karamaniani", we have studied a word order in a sentence, subject-predicate agreement in number formation, modifier-modified relations.

As a result of **the word order** study in the language of "Karamaniani", it has become clear that attributive modifier, expressed by an adjective, can be prepositional (**keba didi, tsetskhli**

did, **khelmtsipe didi**) and postpositional (**uritskhvi didebuli mejlishi, utskho palavanni**); numeral (**sakoneli uritskhvi, ertsa alagsa**); a modifier expressed by participle is **prepositional** as well (**mriskhanes tvalita, sakvirvelsa omsa, sakvirveli sakme**); a modifier expressed by a pronoun is mainly **postpositional** (**sakme misi, sakme chemi, mepeman matman**); a substantive modifier is **prepositional** (**tsinastsarmetkhvelis mtsneba, khelmtsipis shvilebi**).

The issue of a noun-verb agreement in number. A noun-verb agreement in number is broken in “Karamaniani” (**shvidma sultnebma, orasni didni kalakebi, ati atas rvaasi gorebi, mravali otakhebi**).

One of the most interesting peculiarities is a use of direct object in Dative in series II: **rgolis gamostsiva, dastebs shemoutiva**.

Syntactic archaisms are represented by the following constructions: **brdzolad** gasvala, chven **samsakhurad** mzad vart, katsni **chvretad** mosulikhvnen; indoni **chvretad** ... jalatni **dakhotsad** emzadebodnen... shentana **brdzolad** ar gamovidodi.

In special literature it is noted that this construction is peculiar to translated texts and loan translations. This phenomenon is found in the original Georgian monuments. The use of this construction once more confirms the fact that “Karamaniani” prefers archaic forms.

Loan translations. A sentence in “Karamaniani” usually begins with a conjunction **da**. It is scientifically proved that the use of a conjunction **da** is influenced by the Jewish style and, therefore, by “the Bible texts as well (I. Nadareishvili).

We may consider that the translator of "Karamaniani" was raised on Georgian literary traditions.

There are many other **loan translations** in “Karamaniani” that can be explained by the influence of a foreign language. **Ukan** is used instead of **shemdegi**; **tsaghma** has the same function as **shemdegi: dgheis tsaghma**.

Meri Tsintsadze has analyzed the syntactic function and the meaning of the word "**ukan**" (back) in Klarjuli and revealed that this word is used to express **a next action**, an action occurring in the future.

“**Ukan**” together with a noun rarely expresses an action happened in the past; it is usually used in Genitive (M. Tsintsadze).

From this point of view **ukan**, used instead of **shemdegi** in “Karamaniani”, is an archaism as well.

The text has plenty of forms of analytical formation (**kortsili kna, sheeknat veziroba, sakme hkna, khma hkhves, bezari sheviken**). The existence of such forms is explained in different ways in special literature: there are a lot of such descriptive forms in Samkhruli dialects of the Georgian language; "Karamaniani" shows how analytical formation was introduced to the Georgian language.

Peculiarities of punctuation use. There are several types of punctuation use in "Karamaniani": a comma is used where there is no need for it; before the conjunctions **da** and **magram**; a sentence begins with a conjunction **magram**. In our opinion, it is inexpedient to discuss missing punctuation marks, although the use of a fullstop and a comma before conjunctions is an obvious peculiarity of "Karamaniani" language.

Chapter II – Lexicon of "Karamaniani" consists of four paragraphs. This chapter deals with **the stylistic functions of the synonyms, the lexical peculiarities of "Karamaniani", the phraseology, the parallels with the "The Knight in the Panther's Skin"**.

Several **synonyms** are used together to describe a subject or an event "Karamaniani". ().

The old and the new, the foreign and the Georgian forms are frequently used as synonyms in "Karamaniani".

The synonyms, used in "Karamaniani", complete, clarify each other. When they are used in the same sentence, their function is to avoid tautology.

The archaic vocabulary. The translator of "Karamaniani" uses many forms that are no longer used today, but they were contemporaries of their era. These are: **ganroma, ganrineba, sakhmili, sikmili, pereuli, khadodnen, etc.**

Alagi – a path, a road, a land plot (Z. Sarjveladze, 2001); **parsangi** - length measuring unit, 5-6 km; **sakhmili** - a fire in the oven, **pereui** - a foam, **sra** - a palace, **goza** - the horn of the bow, a peak of the bow (Saba (1) 1991), **nuzli** - a cupbearer.

Archaic verbs are also found in "Karamaniani": **khadodnen, ishishvit, tsremlooda**.

Other interesting forms are: **momnadirebeli/momnadirebloba: momnadirebeli** – catching, capturing (Z. Sarjveladze, 2001).

The translator often uses universal archaic forms: **mun** – there; **mtsve** – very much; **kole** – as usual (Saba (1)(1991). The archaic lexicon in "Karamaniani" is quite rich and diverse and it is used for archaization.

Lexical peculiarities of "Karamaniani". "Karamaniani" attracts attention with lexical and semantic peculiarities, in particular, there are words, which are originally dialectisms (such a

vocabulary is mainly represented in the speech of Chorohki and Machakhela valleys native speakers. Some of them are generally peculiar to the Adjarian dialect and cannot be found in other dialects). There are following examples from “Karamaniani”: **purtseli, moghoreba, lal, goza, gurzi, nuzli.**

Shezarda is used instead of **shejavreba** in “Karamaniani”. **Girzi** is used in Samkhruli dialects. **Sagdebeli** is the same as bridle, lasso, loop rope. It is used in Georgia, especially in Samegrelo, to catch horses. This word is used in its direct meaning (a belt) in "Karamaniani". In the same monument there is found a word **zosteri**, which also means “a belt”.

Borrowings. "Karamaniani" is rich in borrowed words. As it is a translated monument, there are a lot of borrowed lexical units, the part of which is found in the Middle Georgian monuments.

Iadgari - a reminder; **dambura** – a stringed musical instrument; **damburas ukravs** is an idiom. The introduction of such words in the language is explained in the special literature as follows: " A borrowed word often goes out of use without leaving a trace, but an idiom takes its place " (A. Takaishvili).

An astrologer is called **munejibi//munejimi//munajibi**, in Adjarian there is **munejibi** – a fortune teller.

Kuli in the meaning of “a servant, a slave” is a word widely used in the whole Samkhruli speech; **taji** means “a royal crown”; **boluki, boluk-bolukad** – in a team, in a group (in the Pshavian there can be met **boliki** – a herd; the same meaning has a word **dasta** – a group, an army, a herd; **sapi (Arabian)** – a row, a line.

"Karmaniani" is characterized by a specific Eastern vocabulary: **iklimi, aghaji, rubabi, babri, kapichi, barkushi, nara, kapichi, chaushi, stratilanti, kurakhani...**

Phraseology: The most commonly used idioms contain a component **khel: khelt igdo, khelshi chavarda, kheli mihko...** The latter is used both as an idiom and a free phrase. "**Khelis mikopa**" means “to touch by hand”.

There is found an idiom **khelis shenakhva**, meaning “refrain, forbear”. Therefore, **khelis agheba** and **khelis shenakhva** are synonyms.

It is mentioned in the special literature that monuments of a later era also preserve the above mentioned meaning. The similar situation is in the Samkhruli dialects, namely "in the Upper Adjarian, in the speech of the inhabitants of Chorokhi and Machakhela valleys" (M. Tsintsadze, M. Paghava).

Ex.: guli veghar sheimagra (could not restrain himself), **gulis gamotsvla** (change mind); **piris shektseva** (refuse); **piris morideba** (turn away), **tvalshi etsotaveba**, **gonebashi damarkhva**, **gulis shetrpoba/sikvarulis gulshi chavardna/trpialis isris gulshi gantsona/eshkhis trpialis gzneba**, **tsetskhlis deba/mijnurobis kamandis shepkroba**. A love is associated with **gonebis markuzhiani toki**, **kamandit shekvra** (tied with a rope), in some cases it is a heavy load.

A failure is represented in different ways in the monument. These idioms are divided into structural variants and synonyms.

Tavdaghma chamogatkaveb is a very interesting expression, it's a kind of a threat and it is met only in "Karamaniani".

The sneaky attack on the enemy, the time gaining is expressed by the following idioms: **zhami igdo**, **zhami ergo**, **zhami daetsa**; the idioms with structural variants: **zhamis gdeba//rgeba//datsema//motsevna**. They serve one semantic expression. There is also an idiom **kudit kva asrolina**.

Kbis dadgma is an idiom of a conversational style and means "to bite smth". Structural variants are **tsnobis//chkuis dapantva**.

Phraseological structural variants meaning "fear" are: **guli gauskda//naghveli gauskda**; **sultkma gultgan//ghvidzltagan aghmoakhdina...**; **tvalshi epuksavata//tvalshietsotava**.

Idioms- **sirtskhvilsa pardagi dakhia**, **pardagi pirtagan agikvetsia** – express bashfulness; in our opinion, they have the Persian origin, because in Georgia we have an idiom **namusis lechakis akhda**.

The study of the phraseology of "Karamaniani" has resulted into the following: the translator of this monument uses mainly Georgian phraseology, sometimes applies directly to the translation and at the same time creates new idioms.

The parallels of "Karamaniani" to "The Knight in the Panther's Skin" are confirmed by the use of the following words in both texts: **mutribi**, **seli**, **mukapa**, **aja**, **khvashiadi**, **jabani**, **etc.** The **Eastern vocabulary** is common.

The stylistic function of the proverb-aphorisms. The author of "Karamaniani" refers to paraphrasing, modernization to compare, to allegorize his ideas. The analyzed text includes anti-idioms as well.

Stylistic Functions of Dysphemisms. There can be found some forms of Dysphemisms in "Karamaniani". For example: **tmaasakvetsi**, **roskipi**, **unamuso**. There are vulgar idioms as

well: **gushindeli gamomdzvrali**.

Chapter III deals with **the word formation** in "Karamaniani". The Comparatives are formed by an affix **u** of a relative adjective. There are found a lot of possessive adjectives with a suffix **-ovan** in "Karamaniani". Possessive nouns are mainly formed from composites by a suffix **-ian**.

There are some interesting verb forms derived from participle: **unametnavesobda, sirtskhvileulobdnen**.

Abstract nouns. The abstract nouns with an affix **si-e** are less characteristic to "Karamaniani", however, the ones with a suffix **-oba** prevail.

The abstract nouns and composites, derived from participles, are of special interest; they are composed of more than two roots. (). There are many different types of them in writing as well.

Chapter IV of the work presents "**The Types of Tropes in "Karamaniani"**" and other stylistic peculiarities of the text.

The stylistic functions of Comparison. 1. The Comparison subjects (a comparable subject) **are: persecutors, fighters, cupbearer, warriors, as well as their tears, features, face, head, leg, hand, abdomen ... The movement of a hero, fury, fear, worm, cry, fight, bloodshed ...** are praised; **2. The Comparison objects** (what we compare) is often **a wooden sheet** (a leaf, a rain, planets).

To express the beauty of characters, the author compares them with different **planets**, namely: **the sunshine, the sun, the moon, stars**.

The interesting fact is that in "Karamaniani" **a man is compared with the sun and a woman is compared with the moon. Tears** are often compared with **pearls** and **crying** – with **the source**. The woman's chest is compared with crystal.

The character's head is compared with a big mountain, the bathing dome; a mouth – with a hole in the rock and the whale; a leg - with the camel; an abdomen - with the goat; fingers- with the lion's claws. The writer compares the angry character to the drunken lion, the character's rage - to the rain; describing the feelings of crying characters the author again refers to hyperbolization. The cry is compared with the Second Coming, the angry character's eyes - with the fire.

A fighter's fury in a battle is compared with a whale, a wolf, a dog, a cloud. There can be found the icons-symbols: the sun, the moon, a star, a rain, a source, a pearl, a fire, a whale, a wolf...

3. Speed, purity, warmth, nimble, mastery, beauty, stiffness, ease, stability ... are depicted with the help of Comparison.

The character's movement is compared to a lightning, a wind, a tiger, a snake. The shouting of a hero is like a destruction of the country; the heartbeat of a fighter - the thunderstorm; a ferocious hero is unshakable like a mountain; masterful possession of a sword meets with a tailor, skillfully wrestling with his needle.

Therefore, such phenomena as speed, strength, weeping, fear, troling, rage, physical data of a subject, appearance, beauty, spiritual qualities, action, fight, crying, death, motion, rhythm are expressed by Comparison.

Bilateral comparisons, phrases that are built on the principle of synonymous parallelism, are interesting as well. A suffix **-vit** is the most common one among the suffixes that make up the Comparison in "Karamaniani"; the less frequent one is a suffix **-ebr**.

Sometimes all three types of Comparison are met together.

Stylistic functions of epithets. "Karamaniani" contains a lot of hyperbolic epithets (**mtisaodeni lakhti, mtisaodeni poladi**). The plural is often related to the **sea: isini zghvisa oden lashkars ebrdzvian**. In the text there are often used the epithets expressing the character's persistence, skills, appearance, strength, physical state, spiritual state, feelings, woman's beauty, the horror of a war.

Stylistic functions of metaphor. In "Karamaniani" the images of sadness, dream, sorrow, laughter, love, sunrise and sunset are metaphorical.

A character's face is compared to such traditional metaphorical icons as a lion, a whale. These metaphors serve to emphasize knightly qualities of the characters.

Stylistic functions of hyperbole and litotes. The object of exaggeration is the voice, the feelings of the defeat, the thirst of war, the distance of action, the size of rock, the strength of warfare, the strength of helmet, the number and the beauty of the whistling whip. The author uses hyperbole to enhance the artistic effect.

The characters of "Karamaniani" are not guided by fear, on the contrary, they can smash the enemy in two counts, deal with them, as with the sheep.

There are few examples of impersonation in "Karamaniani": "The sword, the lash, the spear, and the arrow are singing to each other" ...

Other stylistic peculiarities of "Karamaniani".

The stylistic peculiarity of "Karamaniani" is a use of pleonase phrase. A subject is often found together with impersonal verbs in the text (**dila gatenda - It was dawn**). Sometimes one and the same root is both in predicate and direct object: Lotsva sheulotsa, lotsvasa ilotsevda.

Pleonasms are formed by the use of verb affix and adverb or suffix together: kve daetsa, ze adga.

There are also other types of pleonase phrases: „Shen moemzade da mzad ikav!“ (p.47) „sakvirvelsa gankvirvebasa mietsa“.

The artistic language of "Karamaniani" is rich, diverse and expressive. One of the most common and high-profile means of determining the artistic individuality of creativity is Comparison, which together with hyperbole creates an art style. Epithet and metaphor are also used in a very interesting way, the hyperbole and the litote are used for antitheses.

CONCLUSIONS

“Karamaniani” is a Middle Georgian knight-adventure novel, which is directly related to the Persian "Karaman-Name" and its Turkish editions. It is considered that it was written by Tarsus, or Tartous, according to some other sources. "Karamaniani" was translated by David Orbeliani, Erekle King's son-in-law and the commander (1716-1795). He was fluent in Armenian and Persian.

"Karmanani" is an important monument from a linguistical point of view: it depicts separately the events of the Old and the New Georgian. Its characteristic feature is the use of parallels.

Peculiarities of the Old Georgian: There are **archaic phonetic forms: prinveli, tredi, pilo, meatkhutmete, chchvilita...**

Morphological archaisms of “Karamaniani” are: the forms, which are met with proper nouns, verbs **erkua** and **etsoda**; from the viewpoint of proper noun declension, there is preserved an archaic situation in “Karamaniani”; nouns with dropouts when declining in modern Georgian, preserve their forms in “Karamaniani” (*panjarisaken, kvekanita, begarad*).

The archaic phonetic and grammatical forms of plural are frequently used in “Karamaniani”, numerals with a particle **ve** are declined similarly to the Old Georgian forms.

A suffix of the subjective first person of a verb **-v** is often lost in the works. The suffixes of the subjective second and objective third person are used similarly to the Old Georgian forms. Transitive and intransitive verbs do not differ in plural. The suffixes of the subjective third person are **es** and **en//an**. A suffix **-a** is used instead of **-o** in Subjunctive II and intermittent forms: **igrdzna, stsna, itsna, ipkra, shevipkra**).

The old types of verb affixes are often used in the text (*shta, gan, tsar, agh*); personal affixes are used quite often as well (*dasjek, shetsurdsa, sgebodnen, davsdge, ganhkvirdeboda*).

The **ev-em forms of thematic marks** are mainly found in “Karamaniani”. There is also an archaic suffix **–ies** of Conditional I (*gimsakhurebies, dautevebies*).

The monument is rich in Conditional forms which are also similar to the Old Georgian (*evnebis, imkopebis, daikharjvis, eshvelebis*), there can be found **–eniani Conditional and** participles with **an affix mo-**.

The type of modifier-modified is basically preserved in the monument, there can be met an inverse word order. A lot of lexical archaisms have been found in the text (*perkhi, pereuli, khadodnen*).

- **The influence of the New Georgian can be seen** in simplification of Instrumental case, and in the forms of proper nouns in the same case. A suffix **–nen** is used in the subjective third person. The functions of a verb affix are separated: *titooba*.

The forms of intermittent and continuous Conditional are used in the text; there have been found new suffixes as well (*mogivlia, aushenebia, amoutskvetia*). The result of an unseen completed action in the past is expressed by transitive verbs (*mouparivar*). A mediocre contact is carried out by a suffix **–in** (*moaghebina, estsavlebina, chamogvarigebineben*). Some rare cases of a suffix **–evin** use can be found in the text (*moakvlevineb*).

* “Karamaniani” is **influenced by lively speech**, what causes various phonetic processes: **metathesis** (*khlmita, gamavghidze, krmada, daemgzavsa*); **substitution** (*ravdensame, zakhili*); **assimilation** (*mzgavsi, aghzdge, emgzavseboda, mejlishshi, gashinja, emusaibnen*); **dissimilation** (*gabrtkhileba, anbavi, gaskda, sheitkuba, sheimtsnia*); **appearance of a consonant** (*mjighvi, samzghvari*); **loss of a sound** (*vik, poes, ipoeboda, bdzana, titon*).

Dialectic pronouns (**tviteuli, tvito**) attract attention; an anthroponym has a case suffix in Vocative.

A suffix **–mde/mdis** is represented by a dialectic form (*tsikhemdin, saghamomdin, gantiadamdin*). There can be also found forms with a suffix **–mdisin** (*pakhebamdisin, tokamdisin, ikamdisin*). The use of a suffix **-dam** is quite interesting as well. It is found in all written languages and dialects. It is a dialecticism in the written language. “Karamaniani” is characterized by dialectic forms of verb affixes and Thematic Marks.

“Karamaniani” contains such lexical units that were brought into written Georgian language from the Samkhruli dialects. Many words of the Samkhruli speech coincide with the meanings of

words existed in the written Georgian language of V - XVIII centuries (**purtseli, moghoreba, lala, goza, nuzli, kamandi, zosteri**).

* „**Karamaniani**” is rich in parallel forms. New and archaic phonetic forms (*atsameti/tsameti, perkhi/pekhi*), as well as forms, typical to literary and lively speech, substitute each other (*sultkma/sultkna, tskrta/mtskrta, tkvilitkuili, khvamaldi/khomaldi*); There are also met such forms as **atshvidmeti, chvidmeti, atchvidmeti**. The forms with drop-down vowels or consonants are found near each other (**veshpi, veshapit**); there is a variety of verbs with a changing root in the plural. In abstract names, the following affixes replace each other: **si-e//oba, oba//eba//si-e** (*siamovne/siamovneba, samamatse/mamatsoba, siampartavne/ampartavneba/ampartavnoba*). The suffixes **-ies** and **-ia** are met next to each other.

Parallel forms are created by verbs with and without suffixes (**sadzgerlad//dasadzgereblad**). Such forms differ by their roots (**gatskobiloba//gatskoba**).

There are also the parallel forms of adjectives: **godidroni// didrovani, umjobe//umjobesi**).

"Karamaniani" is especially rich in parallel forms of participle. It is here that the possibilities of the Georgian language word formation and the creative skills of the translator are clearly visible. The text contains the **substituting each other prefix-suffix and suffix forms** (**satsadisa//satsadeli**); **substituting each other forms with prexis-suffixes and suffixes moimede//imedeuli**); the participles with **prefix-suffixes** also replace each other.

* Many of the peculiarities of "Karamaniani" represent the **result of the individualism** of the translator: the monument is rich in rare participles; plural is formed by abstract nouns: **stsavla, keba, usamartloeba**. Such phenomena occurred almost up to the first half of XIX century. It is necessary to pay attention to one feature of declination of a modifier/ a modified: a modifier, ending with a vowel and standing together with a modified in Instrumental case, is in Dativ or Genitive (**brtskinvales tanisamosit, sazarosa khmit**. A numeral together with a noun in declension in Instrumental case takes the suffix of this case (**otsda otkhma atasma**).

The rules of agreement in number between a noun and a verb, as well as the rules of punctuation are violated. The use of the full stops and commas before the conjunctions represents one more peculiarity of "Karamaniani".

The peculiarities of word formation are the following: "Karamaniani" contains a lot of **adjectives expressing property** (**ekvspekhovani, otkhtvalovani**). A suffix **-ian** mainly derives nouns from **composites** (**rvajighiani, pirsaburvliani, shvidkutkhiani**).

The peculiarities of "Karamaniani" are pleonasm (lotsva sheulotsa, kve daetsa, kve chamovkredit, kve ijda).

"Karamaniani" is affected by a **foreign language**; there are plenty of borrowed words (iadgari, dambura, munajimni, taji, dastebi). These forms were not reproached in Georgian literary language. The interesting forms are **tavaza** and **tamasha**. There can be found loan translations as well.

"Karamaniani" is rich in a specific eastern vocabulary: **iklimi, aghaji, rubabi, babri, kapichi, barkushi, nara, kapichi, chaushi, stratilanti, kurakhani**.

The artistic means are precisely defined, but they create a special atmosphere in the work. The artistic style is defined by rare comparisons.

The individual features of a character in "Karamaniani" are presented in an unnatural scale, they are hyperbolized, what is peculiar to a heroic novel. There are often met hyperbolic epithets, for example, they can denote character's weapon size. Using these means, the author brightly and impressively captures his characters.

There are such traditional metaphorical icons as **lion, whale**. These metaphors serve to emphasize a character's chivalrous qualities, his courage and bravery.

Hyperbole characterizes the heroic-knight epic, what causes its frequent use in this work. The object of exaggeration is **the sound, the quantity, the size of warfare, the distance, the size of a rock, the fear**.

Litotes are rarely found in "Karamaniani". The style of the work is created by highly artistic comparisons, hyperboles and metaphors.

Published works

1. Indira Shalikadze - "Phraseological units in "Karamaniani", Philological Herald III. Publishing House "Iverioni," Tbilisi, 2016;
2. Indira Shalikadze - " Stylistic Functions of Simile and Epithet in "Karamaniani", Kartvelian Heritage, XX, Kutaisi, 2016;
www.kartvelology.ge. www.atsu.edu.ge
3. Indira Shalikadze - "Lexical Peculiarities of "Karamaniani", Foundations of our spirituality, IX, Tbilisi, 2017

